

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Katedra hudební výchovy

**Nejstarší královéhradecký hudební tisk
Martina Kleinwechtera z roku 1618**

Diplomová práce

Autor: Pavel Kubeček
Studijní program: Učitelství pro druhý stupeň základních škol
Studijní obor: Hudební výchova, dějepis
Vedoucí práce: prof. doc. PhDr. Stanislav Bohadlo, CSc.

Hradec Králové

2019

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Zadání diplomové práce

Autor:	Pavel Kubeček
Studijní program:	Učitelství pro druhý stupeň základních škol Hudební výchova Dějepis
Název závěrečné práce:	Nejstarší královéhradecký hudební tisk Martina Kleinwechtera z roku 1618
Název závěrečné práce v AJ:	The oldest music print in Hradec Králové printed by Martin Kleinwechter in 1618
Garantující pracoviště:	Katedra hudební výchovy, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	prof. doc. PhDr. Stanislav Bohadlo, CSc.
Oponent:	Soušková Dana, PhDr. Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně a uvedl v ní všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové 26. 7. 2019

Pavel Kubeček

Poděkování

Děkuji především prof. doc. PhDr. Stanislavu Bohadlovi CSc. za trpělivost, ochotu, odborné vedení a čas, který mi věnoval během psaní této práce.

Anotace

KUBEČEK, Pavel, *Nejstarší královéhradecký hudební tisk Martina Kleinwechtera z roku 1618*, Hradec Králové, 2019, diplomová práce, Univerzita Hradec Králové, vedoucí práce prof. doc. PhDr. Stanislav Bohadlo, CSc.

Diplomová práce zkoumá královéhradecký hudební tisk Martina Kleinwechtera z roku 1618. Zabývá se jeho vazbou na autora knihy, ke které královéhradecký tiskař písňe připojil. Vznik písni zasazuje do dobového kontextu. Odhaluje jména autorů textů a skladatelů melodií některých písni. Práce obsahuje i přepis písni do moderní notace.

Klíčová slova: Caspar Rauch, Martin Kleinwechter, augšpurská konfese, nototisk, Hradec Králové, luterská hymnografie

Synopsis

The diploma thesis explores the oldest music print in Hradec Králové printed by Martin Kleinwechter in 1618. It searches the connection between the author of the book and the pressman who attached the songs to the publication. The origin of the songs gives their interpretation into the context of the period. It reveals the names of the authors and composers of some songs. The thesis also contains the transcription of the songs into modern notation.

KUBEČEK, Pavel, *The oldest music print in Hradec Králové printed by Martin Kleinwechter in 1618*, Hradec Králové, 2019, diploma thesis, University of Hradec Králové, thesis leader prof. doc. PhDr. Stanislav Bohadlo, CSc.

Key words: Caspar Rauch, Martin Kleinwechter, Augsburg Confession, music print, Hradec Králové, lutheran hymnography

Obsah

Úvod

1. <u>Úvod do dobové problematiky</u>	
a) <u>Politická situace v Čechách v prvních dvou dekádách 17. stol.</u>	9
b) <u>Hradec Králové v posledních letech před Bílou Horou</u>	15
c) <u>Hudba v prvních dvou dekádách 17. stol. na území Čech.</u>	16
d) <u>Augšpurská konfese</u>	22
2. <u>Nototisk v Čechách</u>	24
a) <u>Nototisk v Čechách</u>	24
b) <u>Kancionálová literatura Jednoty Bratrské</u>	26
c) <u>Nototisk na Královéhradecku</u>	28
3. <u>Caspar Rauch</u>	29
a) <u>Biografie</u>	29
b) <u>Pokladnice plná klenotů všech krásných útěšných rčení ze starého a nového zákona (Ein SchatzKasten voller Clainodien von allerley schönen Trostsprüchen auß Heyliger Schrift deß Alten und Newen Testaments)</u>	31
4. <u>Martin Kleinwechter</u>	32
a) <u>Biografie</u>	32
b) <u>Vydané tisky</u>	39
c) <u>Vazba na pohřební tematiku</u>	40
d) <u>Kleinwechterovo vyznání</u>	42
5. <u>Připojené pohřební písně</u>	41
a) <u>I. Lob sey dir guttiger Gott (Bud' sláva tobě, dobrý Bože)</u>	42
b) <u>II. Auf meinen lieben Gott (Na mého milého Boha)</u>	45
c) <u>III. Was mein Gott will (Co chce můj Bůh)</u>	49
d) <u>IV. Herzlich thut mich verlangen</u>	55
e) <u>V. Ein under lied/im vorigen thon</u>	64
f) <u>VI. Ich weiss, dass mein Erloeser lebt</u>	64
g) <u>VII. Weil wir vom heren mancherley guts und viel gaben</u>	66
h) <u>VIII. Valet will ich dir geben (Chci ti dát sbohem ty zlý falešný světe)</u>	68
<u>Závěr</u>	74
<u>Seznam použité literatury</u>	77
<u>Přílohy</u>	82
1. <u>Oskenované písně</u>	82
2. <u>Johanidesův seznam tisků Martina Kleinwechtera</u>	88
3. <u>Odkaz na digitalizované tisky Martina Kleinwechtera</u>	103

Úvod

Impulsem ke studiu pravděpodobně nejstaršího královéhradeckého nototisku bylo jeho „znovuobjevení“¹ a převedení do digitální podoby.² Společně s tím se vynořila celá řada otázek. Jedná se opravdu o nejstarší královéhradecký nototisk z roku 1618, jak uvádí dosavadní odborná literatura? Kdo byl jeho tiskařem? Jaké jsou okolnosti vzniku tohoto tisku? Co je jeho obsahem? Jak zapadá vznik tohoto díla do dobového kontextu? Jak se událo to, že vratislavský autor nechal své dílo tisknout v Hradci Králové? V tomto tisku se nachází osm písní. Tato práce si klade za cíl zjistit, co je to za písně a proč byly připojeny k teologickému spisu vratislavského autora a jaká byla vazba, pokud existovala, královéhradeckého tiskaře na vratislavského umělce. Pokusíme se vypátrat i autory textů písní a skladatele jejich melodií. Tyto písně se pokusíme i zařadit z melodického i náboženského hlediska v rámci doby vzniku písní. Nedílnou součástí této práce je i přepis melodií do moderní notace, pro usnadnění dalšího bádání i interpretaci tohoto unikátního repertoáru.

Co se týče teologického spisu, ke kterému jsou písně připojeny, zasloužil by si jistě větší pozornost mezi badateli. Zatím se o něm jen krátce zmínil ve svém německy publikovaném článku z roku 1919 o autorovi tohoto díla badatel Conrad Buchwald. Osoba Královéhradeckého tiskaře je již zmapována důkladněji. Velkou zásluhu má na tom především Josef Johanides, který na základě jemu dostupných pramenů literatury problematiku nejstaršího známého královéhradeckého tiskaře zcela vyčerpá

¹ Tento tisk mi ukázal a k práci na něm mě přivedl pan profesor Stanislav Bohadlo

² [https://gdz.sub.uni-](https://gdz.sub.uni-goettingen.de/id/PPN587354755?tify={%22pages%22:[609],%22panX%22:0.458,%22panY%22:0.541,%22view%22:%22export%22,%22zoom%22:0.776})

[goettingen.de/id/PPN587354755?tify={%22pages%22:\[609\],%22panX%22:0.458,%22panY%22:0.541,%22view%22:%22export%22,%22zoom%22:0.776}](https://gdz.sub.uni-goettingen.de/id/PPN587354755?tify={%22pages%22:[609],%22panX%22:0.458,%22panY%22:0.541,%22view%22:%22export%22,%22zoom%22:0.776})

(1969, 1973).³ Jeho číslovaný seznam tiskařových děl se během psaní této práce ukázal neúplný a bylo by ho vhodné doplnit.

1. Úvod do dobové problematiky

³ Josef Johanides, *První knihtiskárna v Hradci Králové (Martin Kleinwechter)*. Strahovská knihovna, sborník Památníku národního písemnictví 4. Praha 1969, s. 66-94; *Staré královéhradecké tisky*. Hradec Králové 1973.

Politická situace v Čechách v prvních dvou dekádách sedmnáctého století

První dvě desetiletí sedmnáctého století v zemích Koruny české byly vyznačeny dvěma hlavními fenomény. První z nich byl přítomnost Rudolfa II. a jeho dvora na Pražském hradě, která trvala do roku 1612 a druhým fenoménem bylo stupňující se náboženské napětí, které eskalovalo po skončení Rudolfovy vlády.

Přítomnost Rudolfinského dvora učinilo Prahu a s ní i České země nakrátko středobodem habsburského soustátí. Během tohoto období se Čechy staly nejen politickým a ekonomickým ale i kulturním centrem střední Evropy.

Při pohledu na pomyslnou náboženskou mapu zemí Koruny české v posledních dvou dekádách před bitvou na Bílé hoře bylo náboženské rozložení sil následující. Obě Lužice byly luteránské. Ve Slezsku fungoval model augšpurského míru z roku 1555 a bylo v něm nejvíce luteránů, ale od panovnické dynastie stále více sílil tlak na pokatoličtění obyvatel. Katolická víra však byla v luteránském Slezsku špatně přijímaná.⁴ Specifické náboženské uspořádání bylo na Moravě. Oproti Čechám zde měla velmi silnou pozici katolická církev. Vždyť také na rozdíl od Čech byl duchovní stav zastoupen na Moravském zemském sněmu. Z protestantských církví byla nejsilnější Jednota Bratrská. Krom Jednoty byly na Moravě zastoupeni také utrakvisté a novokřtění.⁵

V Čechách byla náboženská svoboda a tolerance nejsilnější. Tento stav byl dán historickým vývojem. Katolická církev neměla v samotných Čechách silné postavení.⁶ Počet katolíků k roku 1600 se odhaduje na deset

⁴ Petr Vorel, *Velké dějiny zemí Koruny české VII.*, s. 381-2.

⁵ Tamtéž, s. 383-8.

⁶ Tamtéž, s. 190.

procent obyvatel.⁷ Tak jako na Moravě sílil ke konci předbělohorské doby v Čechách vliv Jednoty Bratrské. V této době vyšel slavný překlad Bible, o který se zasloužila Jednota Bratrská. Tento překlad byl tištěn bratrskou tiskárnou v Kralicích a vžil se proto pro něj název *Bible Kralická*.⁸ Krom této evangelické církve se v Čechách nacházeli utrakvisté, kteří se dělili na staroutrakvisty⁹ a novoutrakvisty.¹⁰

Už v posledních patnácti letech šestnáctého století narůstal tlak na rekatolizaci obyvatel Čech. Duševně rozpolcený Rudolf II. byl sice katolíkem a vydával silná prohlášení vůči nekatolíkům, ale k razantním krokům se neodhodlal.¹¹ A tak se znovu pokatoličtění Českých zemí ujali jiní. Konkrétní plán rekatolizace připravil papežský nuncius u rudolfinského dvora Francesco Bonhomini (1536-1587).¹² Jeho cílem bylo získat mladé schopné muže pro katolickou víru. K tomu, aby byli získáni, bylo zapotřebí obsadit školy katolíky. Dalším krokem bylo prosazování katolických kněží na komorní panství. Nekatoličtí duchovní měli těžkou situaci, protože pro získání teologického vzdělání museli odjíždět do zahraničí.¹³

Napětí mezi katolickou a nekatolickou šlechtou začalo eskalovat na počátku sedmnáctého století. Impulzem pro zhoršení vztahů bylo prosazování

⁷ Robert Evans, *Rudolf II. a jeho svět*, s. 57.

⁸ Tamtéž, s. 128.

⁹ Tato náboženská skupina pokračovala v myšlenkách původního husitského hnutí. Staroutrakvisté nadále dodržovali apoštolskou poslušnost a tím pádem nebyla jejich vazba na katolickou církev zcela přerušena. Toto konzervativní křídlo husitského hnutí se od katolické církve lišilo především prosazováním přijímání z kalicha pro laiky, možností manželství pro duchovní a uctíváním Jana Husa a Jeronýma Pražského. Oproti radikálnějšímu novoutrakvistickému hnutí nepřijali staroutrakvisté nové myšlenky reformace, které se šířily do Čech spolu s luteránstvím. (Robert Evans, *Rudolf II. a jeho svět*, s. 56.)

¹⁰ Petr Vorel, *Velké dějiny zemí Koruny české VII.*, s. 394.

¹¹ Robert Evans, *Rudolf II. a jeho svět*, s. 111.

¹² Petr Vorel, *Velké dějiny zemí Koruny české VII.*, s. 390.

¹³ Petr Vorel, *Velké dějiny zemí Koruny české VII.*, s. 391-4.

katolických šlechticů do státní správy na úkor šlechticů jiných vyznání.¹⁴ Tato evangelická část šlechty, která tvořila v Čechách většinu, využila konfliktu mezi bratry Rudolfem II. a Matyášem a vymohla si potvrzení náboženských svobod za to, že svého panovníka v těžké situaci podpořila.¹⁵ Střet mezi oběma Habsburky skončil roku 1608 Libeňským mírem.¹⁶ Z tohoto urovnání mezi oběma bratry vyplynulo to, že co se týče českého soustátí, Matyáš, který povstal proti Rudolfovi II., získal vládu nad Moravou a Rudolf II. si ponechal vládu nad ostatními zeměmi Koruny české.¹⁷

Vyvrcholením celé situace pak přineslo vydání *Rudolfova Majestátu* náboženských svobod, který slabý císař vydal pod tlakem stavovské opozice v roce 1609.¹⁸ Tento dokument přinášel na tehdejší dobu nebývalou míru náboženské svobody.¹⁹ Na rozdíl od jiných náboženských urovnání neutlačoval ani katolíky ani protestanty a připouštěl i určitou možnost volby vlastního náboženského přesvědčení u poddaných.²⁰

Situace se znovu změnila po Rudolfově smrti. Na jeho místo usedl císař Matyáš a tím znovu obnovil celistvost českých zemí. Jako svého nástupce dokázal Matyáš prosadit na sněmu Ferdinanda II.²¹ Tato volba probíhala téměř jednomyslně, přestože se jednalo o bigotního katolíka, který si předsevzal rekatolizovat své země, protože případný odpor stavovské

¹⁴ Tamtéž, s. 418.

¹⁵ Tamtéž, s. 432.

¹⁶ Josef Janáček, *Rudolf II. a jeho doba*, s. 557.

¹⁷ Petr Vorel, *Velké dějiny země Koruny české VII.*, s. 435.

¹⁸ Tamtéž, s. 439.

¹⁹ Tamtéž, s. 440.

²⁰ František Kavka, *Bílá hora a české dějiny*, s. 74.

²¹ Petr Vorel, *Velké dějiny země Koruny české VII.*, s. 526.

opozice byl zlomen již před samotnou volbou.²² Ferdinand se přesto zavázal dodržovat náboženské výsady, což nedodržel.²³

Rok 1618, který je rokem vydání námi sledovaného tisku, se stal rokem přelomovým. Napětí mezi katolíky a protestanty vyostřil spor o dva nově postavené kostely. Jedním z nich byl kostel v Hrobě a druhý v Broumově. Královský místodržící Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic (1568-1628) vydal nařízení o zavření obou nově postavených evangelických kostelů. Kostel v Hrobě pak nakonec měšťané Hrobu museli sami rozbořit.²⁴ Reakce na nastalou situaci nedala dlouho čekat. Podle regulí zakotvených v Rudolfově majestátu se v Praze sešla Česká šlechta²⁵ svolaná na popud defenzorů.²⁶ Toto nařízení totiž přímo odporovalo *Rudolfovu majestátu*, ve kterém se výslovně povoluje stavba nových kostelů komukoli.²⁷ Shromáždění stavové poslali Matyášovi „*Stížný list*“, ve kterém žádali o nápravu. Matyášova odpověď na sebe nenechala dlouho čekat. List, který byl nazýván účastníky sněmu „*Těžké psaní*“, očekávanou nápravu nepřislíbil, a dokonce zakázal konání plánovaného květnového sněmu.²⁸ Toto jeho nařízení bylo v rozporu se stavovským právem, a tak se sněm přesto konal.²⁹ Účastnila se ho stavovská opozice. Jeho vyvrcholením pak bylo vyhození královských

²² František Kavka, *Bílá hora a české dějiny*, s. 87-8.

²³ Petr Vorel, *Velké dějiny zemí Koruny české VII.*, s. 527.

²⁴ Tamtéž, s. 528-9.

²⁵ Tamtéž, s. 529.

²⁶ Sbor defenzorů byl ustanoven na základě Rudolfova majestátu. Za každý stav byl zvolen stejný počet, 10 osob. Jejich úkolem bylo bránit náboženské svobody v Čechách vydobyté *Majestátem* z roku 1609. To oni podali návrh na list poslaný Matyášovi.

²⁷ *Rudolfův Majestát*, Praha 1609 česká edice online:

https://cs.wikisource.org/wiki/Majest%C3%A1t_Rudolfa_II._na_n%C3%A1bo%C5%BEnsk%C3%A9_svobody [24.7.2019]

²⁸ Petr Vorel, *Velké dějiny zemí Koruny české VII.*, s. 529.

²⁹ František Kavka, *Bílá Hora a české dějiny*, s. 90.

místodržících³⁰ Jaroslava Bořity z Martinic (1582–1649), Viléma Slavaty z Chlumu a Košumberka (1572–1652) spolu s písařem Fabriciem (kolem 1570–1632) z okna Pražského hradu. Tato událost započala české stavovské povstání a třicetiletou válku.³¹

Po vypuknutí povstání se snažili čeští stavové získat podporu od ostatních stavovských obcí vedlejších zemí Koruny české. Stavové z obou Lužic příliš vřele české povstání nepodpořili, spíše tíhli k luteránskému Sasku. Největší oporu získalo rodící se povstání ve Slezsku. Na Moravě byla situace složitější. Katolická strana měla na Moravě velké zastoupení a oporu v kardinálovi. Po vojenském převratu přešla i Morava na stranu povstalců.³² Stavovské povstání se ale nedostalo takové podpory od zahraničních protestantských vládců, jakou si čeští stavové představovali.³³ Jediné větší pomoci se českým stavům dostalo od uherského Bethlena, který však s podporou povstání přestal po podepsání příměří s císařem.³⁴

Poté, co vzbouření stavové nově uspořádali pořádky v zemi, přistoupili k volbě nového krále. Tím byl zvolen Fridrich Falcký, který se do

³⁰ Původně se mělo jednat pouze o návštěvu kanceláře, na které měli být přítomní císařští úředníci dotazováni, jestli nejsou autory „*Těžkého psaní*“, ale radikální část stavovské opozice, mezi které se počítali: Albrecht Jan Smiřický, Václav Budovec z Budova, Oldřich Kinský, hrabě Matyáš Thurn a Václav z Roupova, chtěla provést radikálnější akci, která by ukázala odhodlání české nekatolické šlechty k obraně své víry. Zastánci tvrdšího postupu se sešli 22. 5. 1618 v paláci Albrechta Jana Smiřického. Tento nejbohatší Čech své doby zanedlouho zemřel. Na této schůzce se přítomní stavové domluvili na vyhození královských místodržících ven z okna. Navazovali tím na předchozí dvě defenestrace, které byly provedeny taktéž jako protestní akce proti potlačování náboženské svobody. (František Kavka, *Bílá hora a české dějiny*, s. 91.)

³¹ Petr Vorel, *Velké dějiny zemí Koruny české VII.*, s. 30–33.

³² Iva Čornejová, Jiří Kaše, Jiří Mikulec, Vít Vlnas, *Velké dějiny zemí Koruny české VIII.*, s. 31.

³³ Petr Vorel, *Velké dějiny zemí Koruny české VII.*, s. 536.

³⁴ František Kavka, *Bílá hora a české dějiny*, s. 187.

českých dějin zapsal přezdívkou Zimní král.³⁵ Ten přebíral vládu v zemi za neutěšené finanční situace a ve válce s císařem Ferdinandem II.³⁶ Během své krátké vlády se dále neúspěšně snažil získat zahraniční finanční i vojenskou podporu na pokračování odporu vůči Habsburkovi.³⁷ Té se naopak dostávalo hojnou měrou Ferdinandovi II., kterého podporovalo Španělsko, habsburské Nizozemí, Katolická liga i papež.³⁸ Nedostatek financí a zahraniční podpory se projevil na průběhu bojů.³⁹ Vojsko povstálých stavů tak pod tlakem nepřátelských vojsk, bouřících se sedláků a vojáků, kteří nedostávali včas zapláceno, ustoupilo až ku Praze.⁴⁰ Tam na Bílé hoře postavili stavovští generálové obrannou pozici. Postupující katolické vojsko původně nemělo v plánu svést rozhodující bitvu, ale vyvolat šarvátku a podle jejího průběhu určit další postup.⁴¹ Výsledné střetnutí bylo katastrofou pro české stavy i jejich krále. Část vojska utekla hned na začátku střetnutí a zbytek vojska až na výjimky nekladl přílišný odpor.⁴²

Po porážce svého vojska stavovští generálové v čele se svým voleným králem Fridrichem Falckým Prahu opustili a katolické vojsko Prahu a s ní i celé Čechy a Moravu obsadilo.⁴³ Znovupřevzetí vlády habsburským domem a rekatolizaci obyvatelstva tak už nic nestálo v cestě. Tresty za stavovskou rebelii byly velmi přísné. 21. června roku 1621 zakončilo 27 českých vůdců povstání rukou kata Jana Mydláře (1572-1664) své životy na Staroměstském

³⁵ Iva Čornejová, Jiří Kaše, Jiří Mikulec, Vít Vlnas, *Velké dějiny zemí Koruny české VIII.*, s. 42.

³⁶ František Kavka, *Bílá hora a české dějiny*, s. 179-180.

³⁷ Tamtéž, s. 179.

³⁸ Tamtéž, s. 180.

³⁹ Tamtéž, s. 195-6.

⁴⁰ Tamtéž, s. 216-7.

⁴¹ Tamtéž, s. 218.

⁴² Tamtéž, s. 218-20.

⁴³ Tamtéž, s. 221-222.

náměstí.⁴⁴ Dalšími tresty byly konfiskace majetku zúčastněných šlechticů stavovského povstání, které svým rozsahem předčily doposud běžnou praxi.⁴⁵

V následujících letech postihly země Koruny české další útrapy, jako odchod velké části nekatolického obyvatelstva ze země, finanční krach, válečná tažení a násilná rekatolizace těch, kteří zůstali.⁴⁶ Novým základním zemským zákonem se pak roku 1627 stalo *Obnovené zřízení zemské*, které uzákonilo dědičnost České koruny pro habsburskou dynastii a postavilo mimo zákon jakékoli jiné náboženství než katolické.⁴⁷

Hradec Králové v posledních letech před Bílou horou

Hradec Králové bylo v době předbělohorské jedním z největších českých měst co do počtu domů a obyvatel, ten se pohyboval okolo sedmi až osmi tisíci osob.⁴⁸ Hradec Králové byl tradičně již od dob husitských válek tvořen protestantským obyvatelstvem. Ve druhé polovině 16. století se v Hradci stále více prosazovali nové reformační myšlenky přicházející ze zahraničí a velká část obyvatel se k tomuto novému proudu přihlásila.⁴⁹ V Hradci byli také katolíci, ale ti tvořili pouze nepříliš početnou menšinu obyvatel města. Největším náboženským problémem Hradce tak bylo obsazování far.⁵⁰ Stále více se vzmáhající Jednota Bratrská nebyla představitelům města příliš po chuti, a tak se její činnost v Hradci a okolí snažili omezit.⁵¹

⁴⁴ Iva Čornejová, Jiří Kaše, Jiří Mikulec, Vít Vlnas, *Velké dějiny země Koruny české VIII.*, s. 81.

⁴⁵ Tamtéž, s. 81.

⁴⁶ František Kavka, *Bílá hora a české dějiny*, s. 246.

⁴⁷ Tamtéž, s. 254-56.

⁴⁸ Jaromír Mikulka, *Dějiny Hradce Králové do roku 1850*, s. 217.

⁴⁹ Tamtéž, s. 316.

⁵⁰ Tamtéž, s. 322.

⁵¹ Tamtéž, s. 326-7.

Ve východočeské metropoli se před třicetiletou válkou dařilo vzdělání. V posledních letech před koncem 16. století patřila královéhradecká škola mezi nejlepší v Čechách mimo Prahu.⁵² Mezi učence působící v Hradci Králové můžeme počítat například Jana Campanuse Vodňanského (1572–1622).⁵³ Jan Campanus též Jan Kampanus byl nejvýznamnějším spisovatelem působícím v Hradci Králové na přelomu patnáctého a šestnáctého století. Mimo jiné ve svých spisech podal zprávu o moru, který zasáhl Hradec Králové roku 1599. Během působení této morové rány zemřelo v Hradci Králové čtyři tisíce osob.⁵⁴ V Hradci působilo více učitelů a kněží, kterým přináležela univerzitní hodnost, a kteří publikovali svá díla v duchu humanismu.⁵⁵

Hradec Králové tak v předbělohorské době představoval velké bohaté město s poměrně vysokou kulturou. K tomuto příznivému stavu z velké části pomohl i dlouhotrvající mír, který zažívalo celé území Čech.

Hudba v prvních dvou dekádách sedmnáctého století na území Čech.

V posledních padesáti letech před bělohorským předělem byla hudba na našem území ovlivněna přítomností dvora Rudolfa II. a jeho slavné kapely. O velké pozornosti, kterou svět okolo Rudolfa II. hudbě věnoval, svědčí následující výčet. Dvůr Rudolfa II. k roku 1576 zaměstnával dohromady 44 zpěváků, z toho bylo 12 členů dětského sboru i s učitelem hudby, 20 trubačů a navrch bubeníka.⁵⁶ Skladatelé v tomto období procházeli změnou postavení.

⁵² Jaromír Mikulka, *Dějiny Hradce Králové do roku 1850*, s. 335.

⁵³ Jan Campanus Vodňanský byl humanistický vzdělanec, spisovatel, básník, rektor pražské univerzity a hudební skladatel.

⁵⁴ Jaromír Mikulka, *Dějiny Hradce Králové do roku 1850*, s. 344.

⁵⁵ Josef Johanides, *Staré královéhradecké tisky*, s. 14.

⁵⁶ Josef Janáček, *Rudolf II. a jeho doba*, s. 293.

Nově se objevilo pojmenování „maestro di capella“. Tito kapelníci a často i komponisté v jednom začali být populárními známými osobnostmi, které se nechávaly zaměstnat u panovnických dvorů.⁵⁷ U dvora Rudolfa působil jeden z nich, byl to Philippe de Monte též Phillippus de Monte (1521–1603). Tento skladatel, který před nástupem Rudolfa II. na trůn působil u jeho předchůdce Maxmiliána II., se přestěhoval do Prahy spolu s Rudolfem II. a stál v císařských službách v čele pěveckého tělesa, které zpívalo vokálně polyfonní skladby v rámci běžného duchovního života dvora a při různých dvorských a světských záležitostech. Krom této činnosti udržoval vřelé vztahy s ostatními velkými skladateli své doby.⁵⁸ Více kapelníkem a učitelem zpěvu u Rudolfova dvora byl Jacobus Regnart (kolem 1540-1599).⁵⁹ Dalším významným hudebníkem, varhaníkem, tvůrcem hudebních nástrojů a skladatelem ve službách Rudolfa II. byl Hans Leo Hassler (1564-1612). Z rodiny Hasslerů působil v Praze i bratr Lea Jacobus (1569-1622), který se stal císařským komorním varhaníkem.⁶⁰

V tomto období prožívala na našem území svůj vrchol polyfonní hudba. V Evropě se v této době završil vývoj nizozemského vícehlasu.⁶¹ Bohoslužebná vícehlasá hudba byla z větší části zásobena zahraničními autory.⁶² I hudba protestantů byla z velké části převzata ze zahraničí. Tak

⁵⁷ Petr Daněk, *Skladatelské osobnosti vrcholné renesance, I. Compositor est alicuius novi cantus aedior*. in: Hudební rozhledy 64, 2011, č. 1., s. 53.

⁵⁸ Petr Daněk, *Skladatelské osobnosti vrcholné renesance, XII. Philippus de Monte (1521, Mecheln – 4.7. Praha) Sacrae caesare majestatis capellae magistrum*, in: Hudební rozhledy 64, 2011, č. 12, s. 46.

⁵⁹ Petr Daněk, *Skladatelské osobnosti vrcholné renesance II., XII. Jacobus Regnart Flandro, sacrae caesare majestatis musicus one vicecapellmeister (a jeho bratři)*, in: Hudební rozhledy 65, 2012, č. 11, s. 50.

⁶⁰ Petr Daněk, *Skladatelské osobnosti vrcholné renesance II, X. Hans Leo Hassler, kapellmeister, cammerorganist, oberster musikus und kaiserlicher hofdiner von haus aus (a jeho bratři)*, in: Hudební rozhledy 65, 2012, č. 10., s. 48.

⁶¹ Jaromír Černý, *Hudba v českých dějinách od středověku do nové doby*, s. 123.

⁶² Tamtéž, s. 123.

například mezi kalvinisty byl velmi rozšířen Kalvínský žaltář. Ten byl v přebásnění Jiřího Strejce (1536-1599) vytištěn na našem území roku 1596.⁶³ Německy mluvící protestantská menšina na našem území měla vazbu na německou luteránskou hudbu.⁶⁴ Hlavními typy církevní produkce na českém území v této době byly polyfonní mše a moteta.⁶⁵ Českým skladatelem této éry byl renesanční člověk a mimo jiné i spisovatel rytíř Kryštof Harant z Polžic a Bezdružic (1564-1621).⁶⁶ Ten zakončil svůj osud společně se s dalšími příslušníky stavovského povstání rukou kata Mydláře na Staroměstském náměstí.⁶⁷

Krom duchovní hudby, která ovšem hrála v rudolfínských Čechách prim, se u nás rozvíjela i světská hudba.⁶⁸ Do této kategorie spadá světská jednohlasá píseň. Pozůstatky této hudební produkce se ale do naší doby dochovaly pouze fragmentárně.⁶⁹ Dalším typem neduchovní produkce pak byla improvizovaná nástrojová hudba. Ta se však nedochovala vůbec, o její existenci se můžeme dozvědět pouze z dobových svědectví a o její podobě můžeme něco málo vyvodit z dobových sestav nástrojů a z pozůstalých skladeb, ve kterých se odrazila.⁷⁰ Mezi světskou hudbu té doby patří ještě: ansámblová kompozice, kompozice pro sólové nástroje a světský vokální vícehlas.⁷¹

⁶³ Jaromír Černý, *Hudba v českých dějinách od středověku do nové doby*, s. 124.

⁶⁴ Tamtéž, s. 124.

⁶⁵ Tamtéž, s. 125.

⁶⁶ Tamtéž, s. 125.

⁶⁷ Iva Čornejová, Jiří Kaše, Jiří Mikulec, Vít Vlnas, *Velké dějiny země Koruny české VIII.*, s. 82.

⁶⁸ Jaromír Černý, *Hudba v českých dějinách od středověku do nové doby*, s. 129.

⁶⁹ Tamtéž, s. 130.

⁷⁰ Tamtéž, s. 131.

⁷¹ Tamtéž, s. 132-5.

Rudolfínská kapela

Hudebním fenoménem předbělohorského období na území Čech byla přítomnost Rudolfínské kapely. Toto uskupení hudebníků existovalo na dvoře habsburského panovníka Rudolfa II. mezi lety 1583 a 1612. Toto těleso, které svou velikostí i významem patřilo mezi přední v Evropě se přestěhovalo z Vídně do Prahy díky přesunu Rudolfa II. a jeho dvora. Jeho hlavní náplní bylo plnění úkolů při bohoslužebných úkonech dvora.⁷² Další využití našla rudolfínská kapela při dvorských slavnostech anebo při dvorských zábavách a hostinách. Nejčastějším místem produkce této kapely byly prostory Pražského hradu. Pokud dvůr Rudolfa II. Pražský hrad na nějakou dobu opustil, minimálně část členů dvorské kapely odcestovala s ním.⁷³

Literátská bratrstva

Novým oživením hudebního života v rámci církví byl vznik literátských bratrstev. Ta vznikla v souvislosti s laicizací náboženského života, kterou nastartovala reformace.⁷⁴ Tyto sbory byly tvořeny z řad dobrovolníků, kteří nepatřili do duchovního stavu.⁷⁵ Patřili mezi ně většinou příslušníci vyšších vrstev obyvatel měst.⁷⁶ I když bylo literátské bratrstvo tvořeno laiky, mohli dostat jeho příslušníci za hudební produkci i peněžní odměnu.⁷⁷

Bohaté a početné literátské bratrstvo působilo v předbělohorské době i v Hradci Králové. Jeho členové se podíleli na průběhu bohoslužeb v Chrámu

⁷² Jaromír Černý, *Hudba v českých dějinách od středověku do nové doby*, s. 104.

⁷³ Tamtéž, s. 105.

⁷⁴ Tamtéž, s. 99.

⁷⁵ Tamtéž, s. 99.

⁷⁶ Tamtéž, s. 99.

⁷⁷ Tamtéž, s. 99.

sv. Ducha. Svou činností při různých náboženských příležitostech se pak podílelo na zvyšování příjmu do kostelní pokladny.⁷⁸ Toto bratrstvo rekrutovalo své členy z řad hradecké intelektuální humanistické elity. Přestože jeho členové byli často vzdělaní a uměli latinsky, zpívali minimálně z části česky. Přítomnost českého zpěvu v rámci hradeckého literátského bratrstva dokládá nález česky psaného *Radoušova kancionálu* z roku 1602.⁷⁹

Hudba Jednoty Bratrské

Samostatnou kapitolou v předbělohorském období byla u nás hudba Jednoty Bratrské. Tato církev vznikla na základech učení Petra Chelčického a dlouhou část své historie působila v ilegalitě.⁸⁰ Ve druhé polovině 16. století prožívala Jednota velký růst. Hudbou této církve byl především český jednohlasý zpěv duchovních písní, které se nám z části dochovaly v kancionálech. U jejich počátků stál Lukáš Pražský (1460-1528). Ten sestavil první *Kancionál* českých bratří. Nejstarší nám dochovaný zpěvník z roku 1501 přináší už nový směr hudby vlastní Jednotě Bratrské, ale je z části ovlivněn i utrakvistickou tradicí.⁸¹

⁷⁸ Jaromír Mikulka, *Dějiny Hradce Králové do roku 1850*, s. 331.

⁷⁹ Tamtéž, s. 347.

⁸⁰ Rudolf Říčan, *Dějiny jednoty bratrské*, s. 35.

⁸¹ Eliška Baťová, *Písně bratra Jana Augusty: druhá tvář bratrské hymnografie*, s. 25.

Snad největší vliv na hudbu Jednoty Bratrské měl Jan Blahoslav (1523-1571). I díky jeho působení se změnil postoj Jednoty Bratrské ke vzdělání a z původně uzavřené církve, která vzdělání odmítala se stala církev s velmi vysokou úrovní škol a knižní produkce.⁸² Blahoslav si kladl za cíl pevně jazykově i hudebně hudbu Jednoty ukotvit.⁸³ Nejprve se pustil do vydávání hudebně teoretických textů jako například jeho spis o hudební teorii s názvem *Musica*.⁸⁴ Dalším dílem, na kterém se podílel, byl *Šamotulský kancionál*.⁸⁵ K tomuto kancionálu Jan Blahoslav krom předmluvy, ve které popsal tehdejší bratrskou hymnologii, připojil i soupis jmen autorů jednotlivých písní.⁸⁶ Jan Blahoslav se podílel svou autoritou na úpravě a sjednocení stylu písní bratří z Jednoty.⁸⁷ Jeho snaha vedla k přiblížení podoby bratrského zpěvu blíže k moderním trendům hudby, jako byla nově vznikající převaha dur-mollového citění a živější renesanční rytmika, zároveň ale vycházel z hudební tradice bratrských zpěvů táhnoucích se od středověku.⁸⁸ Jeho předmluva k *Šamotulskému kancionálu* se pak stala směrodatnou normou bratrské hymnografie a tato předmluva byla otištěna v následujících kancionálech. *Šamotulský kancionál* se stal předlohou pro ostatní později vzniklé bratrské zpěvníky.⁸⁹

Krom oficiálních písní Jednoty Bratrské, které byly řazeny do kancionálů, existoval i neoficiální proud písňové tvorby. Tyto písně vznikaly

⁸² Petr Vorel, *Velké dějiny země Koruny české VII.*, s. 384.

⁸³ Bařová Eliška, *Bratrská kancionálová tvorba předbělohorské doby novými očima?*, In: *Za Kralickou do Kralic, aneb 400. výročí Bible kralické*, s. 135.

⁸⁴ Bařová Eliška, *Bratrská kancionálová tvorba předbělohorské doby novými očima?*, In: *Za Kralickou do Kralic, aneb 400. výročí Bible kralické*, s. 136.

⁸⁵ Tamtéž, s. 136.

⁸⁶ Tamtéž, s. 136.

⁸⁷ Tamtéž, s. 141.

⁸⁸ Tamtéž, s. 141.

⁸⁹ Tamtéž, s. 141.

v domácnostech členů Jednoty Bratrské.⁹⁰ Zpěv duchovních písní byl neodmyslitelnou součástí bratrské liturgie. Duchovní zpěv byl součástí obřadů udílení sedmi svátostí. Například *Agenda k večeři páně* z roku 1580 obsahovala odkazy na konkrétní písně ve zpěvníku.⁹¹

Nový hudební směr bratrských zpěvů přinesl až na samém sklonku její existence nový přepracovaný kancionál z roku 1615.⁹² V následujících letech procházela Jednota Bratrská těžkými časy. Roku 1624 byly totiž vypovězeni všichni evangeličtí kněží⁹³ a definitivní tečku za její existencí udělalo *Obnovené zřízení zemské*, které nepovolovalo jiné náboženství než katolické. Členové Jednoty byly pak odsouzeni k rekatolizaci a ti, kteří tomuto tlaku nepodlehli se pak i se svou hudbou dílem rozptýlili do exilu a dílem přešli do ilegality.

Augšpurská konfese

Augšpurské vyznání víry je důležité pro tuto práci, protože připojené písně k nejstaršímu královéhradeckému nototisku jsou pohřební písně augšpurské konfese. Toto věrovyznání vzniklo jako reakce na reformační působení Martina Luthera. Jeho původci byli účastníci sněmu v Augsburgu, kteří se sešli na popud císaře. Dne 25.6. 1530 císaři předložili základní články svého vyznání, které vycházelo z učení Martina Luthera.⁹⁴

Augšpurská konfese vyznává jediného trojjediného Boha v osobách Otce, Syna a Ducha. Ve výkladu osoby Ježíše Krista se více méně drží

⁹⁰ Tamtéž, s. 140.

⁹¹ Eliška Baťová, *Písně bratra Jana Augusty: druhá tvář bratrské hymnografie*, s. 28-9.

⁹² Baťová Eliška, *Bratrská kancionálová tvorba předbělohorské doby novými očima?*, In: *Za Kralickou do Kralic, aneb 400. výročí Bible kralické*, s. 143.

⁹³ Rudolf Říčan, *Dějiny jednoty bratrské*, s. 360.

⁹⁴ *Hlavní články víry*, in: *Knihy svornosti*, s. 49-51.

Apoštolského vyznání víry. Důležitým bodem tohoto vyznání je ospravedlnění. Toho je možné dosáhnout pouze z víry v Ježíše Krista, který se svou smrtí obětoval za naše hříchy. Tato myšlenka vychází z Pavlových listů a z učení Martina Luthera. Co se týká učení o večeři páně, podle tohoto vyznání je skutečné tělo i krev páně přítomna ve vysluhované večeři páně. Na rozdíl od katolické církve mají přijímat chléb i víno všichni.⁹⁵ Velký důraz je kladen na víru a skutky. Toto učení říká, že člověk nemůže být v ničem ospravedlněn na základě sebelepších skutků, ale pouze a jedině vírou v Ježíše Krista. Jeden z článků mluví o uctívání svatých. To podle něj není správné, protože na základě výkladu Bible vyznání schvaluje pouze modlitby k Ježíši Kristu.⁹⁶

Augšpurské vyznání se stalo základním učením především Luterské církve. Tento pojem je určitým synonymem pro luterány. V této práci se setkáme s autorem teologického textu, který se hlásí k Augšpurskému vyznání a s královéhradeckým tiskařem, o kterém se v literatuře spekuluje, že byl stejného vyznání. Na tomto místě je nutné stanovit hypotézu, že pod pojmem augšpurská konfese se nemusí ukrývat pouze luteránství, ale například i novoutrakvismus, který byl tímto vyznáním ovlivněn. Tomu nahrává i fakt, že po vydání *Tolerančního patentu* roku 1871 bylo v Čechách povoleno z protestantských vyznání pouze Helvétské a Augšpurské.⁹⁷ Do těchto dvou náboženských církví se museli přihlásit i ti, kteří se považovali za následovníky utrakvistů nebo českých bratří. Tím došlo ke zpětnému zkreslení náboženské otázky u nás. Co se týče osmi písní, kterými se tato

⁹⁵ Články, v nichž se probírají změněné zlořády, in: Kniha svornosti, s. 61.

⁹⁶ Hlavní články víry, in: Kniha svornosti, s. 52-60.

⁹⁷ Eva Melmuková, *Patent zvaný toleranční*, s. 188.

práce zabývá, pochází z luterského prostředí a označení augšpurské je u nich možné brát jako luterské.

2. Nototisk v českých zemích na přelomu šestnáctého a sedmnáctého století

Nototisk v Čechách

Nototisk se do Čech dostával ze zahraniční nepříliš rychlým tempem, první uplatnění tisku not v Čechách našla kancionálová literatura, která se na českém území rozšířila už v první polovině šestnáctého století.⁹⁸ První liturgické notované knihy na území Čech jsou až z roku 1585 a vyšly v dílně pražského tiskaře Michaela Peterleho (1537-1588). Překvapivá je absence dochované tištěné instrumentální hudby po celé šestnácté století.⁹⁹ Takže v předbělohorském období měla v Čechách největší podíl tištěných skladeb vokální hudba, ať už se jednalo o vrcholnou vokální polyfonii italského typu nebo o jednohlasou píseň, kterou především tiskla Jednota Bratrská. Většina vokální polyfonie se před bitvou na Bílé hoře tiskla v pražských tiskárnách, i když i jiní čeští tiskaři disponovali štočky na tisk not, jako třeba Martin Kleinwechter též Klejnwechtr nebo Kleinwächter, kterému se tato práce věnuje.

V tomto období na českém území působil skladatel Philippe de Monte (1521 Mecheln-1603 Praha), který nechal tisknout své sbírky madrigalů. Komponoval také chansony, ale ty nebyly ve střední Evropě tak populární

⁹⁸ Petr Daněk, *Historické tisky*, s. 13-14.

⁹⁹ Tamtéž, s. 14.

jako ve Francii. Co se týče duchovní hudby, de Monte vydával svá moteta. Monte byl velice plodným skladatelem a výtisky jeho not vycházely po celé Evropě.¹⁰⁰ Velmi rozšířená v českém prostředí byla tvorba Jacoba Regnarta, jednalo se převážně o duchovní hudbu, jakou byly mše. V tištěné verzi se dochovala jeho sbírky motet *Aliquot cantiones, vulgo motecta appellata* nebo *Sacrum cantionum*.¹⁰¹ Avšak Jacobus Regnart i Philippe de Monte svá díla v Praze netiskli a dávali přednost nizozemským a italským tiskárnám.¹⁰² Z okruhu skladatelů obklopujících císaře Rudolfa II. se do dnešních dnů zachovaly výtisky skladeb Hanse Lea Hasslera.¹⁰³

Nejvýznamnějším nototiskařem na českém území byl v době vlády Rudolfa II. Jiří Nigrin (15??-1609), též Jiří Černý z Černého mostu, Jiří Černoch nebo Georgius Nigrinus či Giorgio Nigrino. Tento tiskař byl znám tím, že dokázal vyhovět i velmi náročným požadavkům.¹⁰⁴ Tiskařskému řemeslu se naučil v tiskárně Jičínských a pak si zřídil vlastní v Praze.¹⁰⁵ Jiří Nigrin se dokonce oženil s dcerou Jana Jičínského, a tak po něm převzal štafetu pražského nototisku.¹⁰⁶ Jeho pražská tiskárna v Praze se stala jakýmsi centrem hudebníků působících u císařského dvora.¹⁰⁷ Jeho výhodou bylo, že

¹⁰⁰ Petr Daněk, *Skladatelské osobnosti vrcholné renesance, XII. Philippus de Monte (1521, Mecheln – 4.7. Praha) Sacrae caesare majestatis capellae magistrum*, in: *Hudební rozhledy* 64, 2011, č. 12, s. 46-7.

¹⁰¹ Petr Daněk, *Skladatelské osobnosti vrcholné renesance II., XII. Jacobus Regnart Flandro, sacrae caesare maiestatis musicus one vicecapellmeister (a jeho bratři)*, in: *Hudební rozhledy* 65, 2012, č. 11, s. 51.

¹⁰² Petr Daněk, *Historické tisky*, s. 21.

¹⁰³ Petr Daněk, *Skladatelské osobnosti vrcholné renesance II, X. Hans Leo Hassler, kapellmeister, cammerorganist, oberster musikus und kaiserlicher hofdiner von haus aus (a jeho bratři)*, in: *Hudební rozhledy* 65, 2012, č. 10, s. 49.

¹⁰⁴ Lenka Veselá-Prudková, *Židé a česká společnost v zrcadle literatury: od středověku k počátkům emancipace*, s. 17.

¹⁰⁵ Václav Flajšhans, *Písemnictví české slovem i obrazem od nejdávnějších dob až po naše časy*, s. 358.

¹⁰⁶ Petr Daněk, *Historické tisky*, s. 17.

¹⁰⁷ John Kmetz, *Music in the German Renaissance: Sources, Styles, and Contexts*, s. 265.

měl ve své tiskárně dostatečný počet notových štočků a jako jediný český tiskař dokázal vydávat i rozsáhlé sbírky. S tímto druhem tisků získal velké zkušenosti při tisku rozsáhlé sbírky hudebních tisků, který si v jeho dílně nechal vytisknout Jacobus Handl Gallus (1550-1591), který závěr svého života strávil v Praze, kde se věnoval vydávání svých děl tiskem. Nigrinovi tisky se neprodávaly pouze v Čechách, ale i v zahraničí. Z dvorského okruhu skladatelů rudolfínské Prahy vydával díla skladatelů například: Mathea Flechy (1481-1553), Jacoba Kerleho (1531-1591), Charlese Luythona (1557-1620), Giovanniho Battisti Pinela, Stefana Felise (1538-1603), Johannese Knöfela (1525-1617), Tiburtia Massaina (1550-1608), Johannesa Nuncia a Franze Saleho (kol.1540–1599).¹⁰⁸ Právě poslední jmenovaný si nechal v Nigrinově tiskárně vytisknout řadu polyfonních skladeb.¹⁰⁹ V jeho tiskárně také vyšel roku 1574 výběr písní z bratrského kancionálu s názvem *Pisničky duchovní*, o kterém ještě bude řeč.¹¹⁰ Jiří Nigrin se nezaměřoval ve svém podnikání v oboru tisku a nototisku pouze na český trh, jeho ambice byly vyšší, a tak se jeho tisky objevovaly i v zahraničí.¹¹¹

Kancionálová literatura Jednoty Bratrské

Hudba Jednoty Bratrské byla vázána na bratrskou kancionálovou literaturu. Hudba Jednoty Bratrské, která se nám z části dochovala

¹⁰⁸ Franz Sale působil v Praze posledních osm let svého života. Během nich působil jako zpěvák na rudolfínském dvoře a skladatel. Mezi jeho skladby, které si nechal u Nigrina tisknout byly různá moteta a části mešního propria. Pro město Vratislav pak nechal v pražské tiskárně vytisknout rozsáhlou osmihlasou skladbu. Svými tisky si snažil finančně přilepšit k platu zpěváka. (Petr Daněk, *Skladatelské osobnosti vrcholné renesance VII. Franz Sale (kol. 1540–1599, Praha), deditissimus caesarus musicus*, in: Hudební rozhledy 64, 2011, č. 7, s. 52.

¹⁰⁹ Petr Daněk, *Skladatelské osobnosti vrcholné renesance VII. Franz Sale (kol. 1540–1599, Praha), deditissimus caesarus musicus*, in: Hudební rozhledy 64, 2011, č. 7, s. 52.

¹¹⁰ Ferdinand Hrejsa, *Dějiny křesťanství v Československu: Za krále Maxmiliána II.*, s. 264.

¹¹¹ Petr Daněk, *Historické tisky*, s. 22.

v bratrských kancionálech se stylově řadí k české jednohlasé duchovní písni. Prvním kancionálem Jednoty byl kancionál z roku 1501. Tento zpěvník duchovních písní, který nesl název *Piesničky*, je stále zahalen tajemstvím.¹¹² Víme o něm, že byl nenotovaný a pravděpodobně vydaný v rámci vlastní bratrské edice.¹¹³ Obsahovým zaměřením se jednalo o zpěvník typický pro Jednotu Bratrskou, ale jeho řazení je podle utrakvistického vzoru.¹¹⁴ *Piesničky* následovaly další dva bratrské kancionály, které se naneštěstí do dnešní doby nedochovaly. První z nich byl nenotovaný a vyšel roku 1505 a druhý taktéž nenotovaný pochází z roku 1519.¹¹⁵ Ještě do konce první poloviny 16. stol. vyšel další v pořadí již čtvrtý český kancionál Jednoty Bratrské. Tento zpěvník je označován jako Rohův a pochází z roku 1541. Jeho význam je dán především tím, že se nejedná pouze o první dochovaný notovaný kancionál českých bratří, ale je nejstarším dochovaným zpěvníkem s českými texty vůbec.¹¹⁶ Vrcholným dílem bratrské hymnografie se stal *Šamotulský kancionál* z roku 1561. Za jeho vznik se zasloužil Jan Blahoslav a tento kancionál se stal jakousi normou pro pozdější kancionály.¹¹⁷ Po něm vyšel roku 1564 v Ivančicích další. I tento *Ivančický kancionál* vznikl pod vedením Jana Blahoslava.¹¹⁸ Po prvním vydání českého *Ivančického kancionálu* následovalo druhé vydání z roku 1576 a tři vydání původem z kralické tiskárny z let: 1581, 1594 a 1598.¹¹⁹ Menším výběrem písní

¹¹² Baťová Eliška, *Bratrská kancionálová tvorba předbělohorské doby novými očima?*, In: *Za Kralickou do Kralic, aneb 400. výročí Bible kralické*, s. 136.

¹¹³ Baťová Eliška, *Bratrská kancionálová tvorba předbělohorské doby novými očima?*, In: *Za Kralickou do Kralic, aneb 400. výročí Bible kralické*, s.136.

¹¹⁴ Eliška, Baťová, *Písně bratra Jana Augusty: druhá tvář bratrské hymnografie*, s. 25.

¹¹⁵ Eliška, Baťová, *Písně bratra Jana Augusty: druhá tvář bratrské hymnografie*, s. 25.

¹¹⁶ Baťová Eliška, *Bratrská kancionálová tvorba předbělohorské doby novými očima?*, In: *Za Kralickou do Kralic, aneb 400. výročí Bible kralické*, s. 137.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 141.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 141.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 142.

z velkého bratrského zpěvníku byl výtisk s názvem: *Písničky duchovní*. Ten neobsahoval noty a vycházel taktéž v Kralicích v letech: 1579, 1587 a 1602.¹²⁰ Za zmínku ještě stojí ztracený zpěvník Jednoty, který sestavil ivančický biskup Josef Štefan. Vedlejší větev bratrské kancionálové literatury tvoří německé zpěvníky. Příkladem za všechny je zpěvník vydaný v německém jazyce taktéž v Ivančicích roku 1566, pod kterým se podepsali: Michal Tham, Jan Jelecký a Petr Herbert Fulnecký.¹²¹

Nototisk na Královéhradecku

Velmi činným skladatelem na přelomu šestnáctého a sedmnáctého století byl Jiří Rychnovský či Georgius Richnovius (1540 Rychnov nad Kněžnou -1616 Chrudim). Tento renesanční hudební skladatel, který skládal především duchovní hudbu, byl utrakvistického vyznání a člen literátského bratrstva v Chrudimi, kde také zasedal v městské radě. Rychnovského osoba se také nachází na portrétu graduálu literátského bratrstva působícího v Hradci Králové. Jeho skladby se do dnešních dnů dochovaly v rukopisných opisech a v graduálech literátských bratrstev.¹²²

¹²⁰ Tamtéž, s. 142.

¹²¹ Baťová Eliška, *Bratrská kancionálová tvorba předbělohorské doby novými očima?*, In: *Za Kralickou do Kralic, aneb 400. výročí Bible kralické*, s. 142.

¹²² Petr Daněk, *Skladatelské osobnosti vrcholné renesance II VIII. Jiří Rychnovský/Georgius Richnovius, musicus celeber, civis Chrudimensis (1540/45, Rychnov nad Kněžnou – 1616 Chrudim)*, in: *Hudební rozhledy* 65, 2012, č. 8, s. 52-3.

3. Caspar Rauch

Biografie

Caspar Rauch (1555 Ulm-1621/2 Vratislav) byl umělcem žijícím ve Slezsku. Městem, ve kterém působil a zanechal po sobě nejvíce památek, byla slezská Vratislav (Breslau) – dnešní Wrocław. Rauch byl ve své době uznávaný především jako zhotovitel náhrobních kamenů. Do jeho činnosti spadaly též různé umělecké nápisy. O tom svědčí různé epitafy, pod kterými je buď Casparovo celé jméno nebo iniciály. Do jeho portfolia patřilo ještě krom kaligrafie umělecké sochařství.¹²³ Jeho iniciály se objevují na náhrobních deskách, které zhotovoval. Jedna z nich se nachází ve vratislavském kostele sv. Maří Magdaleny.¹²⁴ Další jeho dílo se nachází v katolickém kostele sv. Jakuba v Nyse. Jedná se o náhrobky pro rodinu Saywet. Pod jedním z nich se podepsal jako „Casparus Rauch Civis vratislaviensis scripsit et sculpsit“.¹²⁵ Caspar Rauch pracoval s kamenem, kovem i dřevem. Kaligraf Rauch byl také zhotovitelem uvítacího nápisu na bráně při slavnostním vjezdu Ferdinanda II. do města Vratislavy. Zvláštní kapitolu jeho činnosti tvoří psaní knih. Víme o jedné jeho knize s názvem: *Ein SchatzKasten voller Clainodien von allerley schönen Trostsprüchen auß*

¹²³ Frits Scholten, *Adriaen de Vries, 1556-1626, Imperial Sculptor*, s. 156.

¹²⁴ Piotr Oszczanowski, Jan Gromadzki, *Theatrum vitae et mortis: grafika, rysunek i malarstwo książkowe na Śląsku w latach ok. 1550-ok. 1650*, s. 117.

¹²⁵ Caspar Rauch vratislavský občan napsal a vytesal.

Heyliger Schrift deß Alten und Newen Testaments (Pokladnice plná klenotů všech krásných útěšných rčení ze Starého a Nového zákona), dále jen *Pokladnice*, která se svým žánrovým zaměřením řadí do laické teologie. Cílem jeho knihy bylo potěšit a utvrdit ve víře věřící augšpurského vyznání a nabádat děti a mládež k setrvání v této víře. „*Moje upřímné a otcovské požehnání mým milým dětem ..., aby se řídili bohabojností a ctnostmi ..., pravou křesťanskou vírou a božím slovem podle Augšpurské Konfese 1530.*“¹²⁶ Byla to právě tato kniha, ke které Martin Kleinwechter připojil pět pohřebních písní augšpurského vyznání, které v naší práci sledujeme.

Jeho život však začal pravděpodobně roku 1555 v Ulmu. O jeho rodičích nemůžeme mluvit s jistotou pro nedostatečný počet dochovaných pramenných svědectví. Můžeme jen usuzovat, že jeho otcem byl Michael Rauch, který byl pomocníkem kostela v Ulmu.¹²⁷ Více informací o jeho rodině se dozvídáme z jeho laického teologického díla. Na titulní stranu své pokladnice totiž připojil věnování dedikované svému bratrovi o své mrtvé manželce a vnoučeti. Po přestěhování do slezské Vratislavy se stal městským občanem tohoto města. Život Caspara Raucha skončil pravděpodobně roku 1622.

¹²⁶ Caspar Rauch, *Ein SchatzKasten voller Clainodien von allerley schönen Trostsprüchen auß Heyliger Schrift deß Alten und Newen Testaments*, Königin Grätz ob der Elben (Hradec Králové) 1618, fol. 549 a.

¹²⁷ Pokud není uveden jinak, kapitola vychází z práce: Conrad Buchwald, *Zur schlesischen Künstlergeschichte*.

Pokladnice plná klenotů všech krásných útěšných rčení ze Starého a Nového zákona (Ein SchatzKasten voller Clainodien von allerley schönen Trostsprüchen auß Heyliger Schrift deß Alten und Newen Testaments)

Svou *Pokladnice* napsal Caspar Rauch ve městě Vratislavě. Toto dílo by se dalo zařadit do proudu laické teologie. Caspar svou knihu koncipoval tak, že psal různé básně, které jmenoval drahokamy a ty pak skládal vždy do jednoho celku, který nazýval klenot.

Prvním klenotem je v Rauchově *Pokladnici* křesťanské vyznání, druhým je zpověď a přijímání. Zvláštní zpověď Caspar nabídl dětem, další pro dospělé, a navíc připojil modlitby pro různé příležitosti. Ve čtvrtém klenotu jsou řazeny různé útěšné pasáže z Písma svatého a předpovědi příchodu Krista. Obsahem pátého klenotu jsou modlitby. Jejich nejčastějším tématem je bezbolestná a blažená smrt. Navíc k tomu připojil i výklad otčenáše. V šestém až devátém klenotu jsou obsaženy modlitební výroky. Desátý klenot je pro naši práci nejzajímavější. V této části se Caspar Rauch věnuje mortální tematice. Výroky o smrti, rozjímání o smrti a věčném životě, modlitby, to vše je obsaženo v Rauchově desátém klenotu, a to včetně patnácti pohřebních písní, z nichž jedna měla být pro bohoslužby ve Vratislavě. Celou *Pokladnici* Rauch uzavřel přípiskem pro svou rodinu a své přátele, ve kterém je nabádal ke správnému duchovnímu životu založenému na božím slovu a augšpurském vyznání víry. K *Pokladnici* pak připojil tiskař Martin Kleinwechter, jak již víme, pět duchovních pohřebních písní Augšpurského vyznání.

K vytištění *Pokladnice* nabádali Caspara Raucha jeho přátelé, a hlavně mecenáš Adam Zylvar se Silbersteina. Tento šlechtic se v literatuře i pramenech nachází pod různými variantami svého jména. Ty mohou být: Adam Zylvar ze Silbersteina nebo Adam Zilvar ze Silbersteina a Adam

Sylver ze Stříbrné Hory. Ten přišel s nápadem, že nechá knížku vytisknout ve své tiskárně u Martina Kleinwechtera, a navíc se rozhodl tisk sponzorovat. A tak se stalo, že Rauchův tisk nevyšel ve Vratislavě, ale na Královéhradecku v tiskařské dílně Martina Kleinwechtera, který byl jak poddaný pana Adama Zylvara ze Silbersteina.

Toto je velmi důležité nové zjištění. Jméno tiskaře, který Rauchovu *Pokladnici* vytiskl, neznal ve své práci ani Conrad Buchwald, ten věděl pouze, že tiskař byl poddaným Adama Zylvara ze Silbersteina. A o tisku *Pokladnice* v tiskárně Martina Kleinwechtera zase vůbec nic nevěděl Josef Johanides, který se nejobšáhleji zabýval tiskařovým působením.

Martin Kleinwechter

Biografie

Co se týče Martina Kleinwechtera, neexistuje žádné biografické dílo mapující jeho život z éry, ve které žil a v tehdejší literatuře se jeho jméno také nevyskytuje. Pramenem k jeho životu tak jsou jeho tisky a přípisky nebo předmluvy, které k nim připojil. O jeho osobě se zmiňuje ve své kronice: *Druhý železný obraz města Hradce Králové nad Labem* kronikář František de Paula Švenda též Schwenda. Ten čerpal z městské matriky, která se do dnešních dnů nedochovala. Tématu nejstarších královéhradeckých tiskáren a osobě Martina Kleinwechtera se zatím nejobšáhleji zabýval ve své badatelské činnosti Josef Johanides. Další cenné informace pochází z pera autora Karla Chyby. Ten přinesl nové informace o nejstarších královéhradeckých knihtiskařích ve studii s názvem *Dobrovická tiskárna*.¹²⁸

¹²⁸ Dobrovickou knihtiskárnu založil podnikavý šlechtic Hynek z Valdštejna. Ten zdědil zámek, který založil jeho předek Jindřich z Valdštejna a pustil se do jeho přestavby. Součástí podnikatelských činností valdštejnského feudála bylo i založení dobrovické tiskárny, které

Martin Kleinwechter se podle předmluvy, kterou napsal ke kalendáři, učil jako mladý v Jaroměři. Přímo tam píše, že se v Jaroměři naučil českému jazyku. Krom toho, že víme že Kleinwechter chodil v Jaroměři do školy, dozvídáme se ještě z téhož zdroje, že měl v Jaroměři strýce. Tímto jsou vyčerpané nám dostupné údaje o jeho rodině. O jeho dalším vzdělání nic nevíme. Jediné, co je nám známo je, že uměl velice dobře německy, protože jak sám uvádí, přeložil knihu *Kleine Biblia vnnd Tägliches Handbuch* z českého jazyka do jazyka německého.¹²⁹ K podpisu této předmluvy připojil také přízvisko Pilnikowský.¹³⁰ Tento podpis u předmluvy ke kalendáři odkazuje na to, že Martin Kleinwechter pocházel z Pilníkova u Trutnova. Toto tvrzení však nemůžeme definitivně potvrdit, protože se matriky z Pilníkova dochovaly až od roku 1659. Tím pádem nevíme nic ani o jeho

případlo na rok 1610. Prvním knihtiskařem v Dobrovicích byl Daniel z Kašperka, který v tiskárně pracoval do roku 1611. V témže roku nahradil prvního tiskaře Ondřej Andreáš či Andreas Mizera. Ten ke svému jménu připisoval přízvisko Jarovský, ale i Jaroslavský, tudíž není jisté odkud pocházel. V dobrovické tiskárně se snad v roce 1613 učil Martin Kleinwechter právě pod vedením tiskaře Ondřeje Mizery. Ondřej Mizera měl v Dobrovicích vlastní nemovitost a zastával i místo člena obecní rady. Podle této studie pracoval Kleinwechter v Dobrovické tiskárně roku 1613 a pak se přesunul do Hradce Králové. Po odchodu Kleinwechtera se stal Mizerovým pomocníkem jakýsi Hons. Za zmínku rovněž stojí, že roku 1610 vyšel v dobrovické tiskárně výtisk s názvem *Piesničky pěkné a starožitné nyní pospolu sebrané od Henyka z Valdšteina*. Další tisk obsahující písně nesl název *Písně modlitební za věci tělu i duši potřebné k zpívání jak v chrámu páně, tak doma v čas příhodný*. Jejím autorem byl měšťan z Poděbrad Matěj Morávek Mělnický. Ta vyšla v Dobrovicích také v roce 1610. Posledním nám známým tiskem obsahujícím písně se jmenoval *Modlitby in natalem a písničky na den narození vysoce urozeného Henyka z Waldšteina*. Autorem tohoto dobrovického výtisku byl chrudimský farář Eliáš Jakobi. (Karel Chyba, *Dobrovická tiskárna*, in: Paměti města Dobrovice a jeho okolí, s. 75-6.)

¹²⁹ Josef Johanides, *Staré královéhradecké tisky*, s. 15.

¹³⁰ KAlendář Hospodářský a Kancellářský / s Pranostykau Hwězdářskau ... K Létu Páně: MDCXXI [= 1621] ... / Valentin Hanek Von Seyffersdorf portál KPS NKČR: https://aleph.nkp.cz/F/8VHN1L2PB392PEGV2KB4YDMBJQFEEIDPYKHDXTTP1E7N78XEJYB-16767?func=full-set-set&set_number=189960&set_entry=000011&format=999 [24.7.2019]

rodičích, i když Johanides předpokládá, že jeho otcem mohl být pastor, univerzitní mistr a autor humanistických veršů Urban Kleinweceter.¹³¹

Martin Kleinweceter byl poddaným Adama Zylvara ze Silbersteina.¹³² Knihtiskařskému řemeslu se pravděpodobně naučil pod Ondřejem Mizerou v dobrovické knihtiskárně.¹³³ Z toho vyplývá, že se Martin Kleinweceter věnoval tisku již před svým příchodem do Hradce Králové. Jeho předchozím působištěm byly tiskárny v Dobrovicích, kde nejspíš pracoval pro Henyka z Valdštejna.¹³⁴ Dobrovickou tiskárnu založil právě Henyk z Valdštejna. Tento podnikavý šlechtic psal i vlastní spisy, a právě ty byly prvními tisky, které v Dobrovicích vyšly.¹³⁵ Dalším pracovním místem Martina Kleinwechtera byla tiskárna ve Vlčicích. Tam možná ještě tiskl souběžně s tiskem v Hradci Králové, alespoň pokud je pravda to, co vypovídala jeho čeleď, když byla vyšetřována kvůli závadnému tisku, o kterém ještě bude psáno.¹³⁶ Jeho práce pod Ondřejem Mizerou může být předmětem diskuze, protože se nedochoval žádný dobrovický tisk se jménem Martina Kleinwechtera.¹³⁷ O tom, že tiskl ve Vlčicích ovšem nemůže být pochyb. V této tiskárně tiskl rozsáhlé tisky datované k roku 1614.¹³⁸

Martin Kleinweceter převzal tiskárnu v Hradci Králové po Jakubovi Patočkovi. Jakub Patočka byl hradeckým tiskařem nejspíš od roku 1591. V tomto roce se jeho jméno poprvé objevuje v souvislosti s tiskem v Hradci

¹³¹ Josef Johanides, *První knihtiskárna v Hradci Králové (Martin Kleinweceter)*, in: Strahovská knihovna, sborník Památníku národního písemnictví 4. Praha 1969, s. 69.

¹³² Karel Chyba, *Dobrovická tiskárna*, in: Paměti města Dobruvice a jeho okolí, s. 75.

¹³³ Josef Jireček, *Dějiny literatury české. Díl I, Rukověť k dějinám literatury české do konce XVIII. věku, ve způsobě slovníka životopisného a knihoslovného*, s. 348.

¹³⁴ Josef Johanides, *Staré Královéhradecké tisky*, s. 15.

¹³⁵ Josef Janáček, *Ženy české renesance*, s. 191.

¹³⁶ Josef Johanides, *Staré Královéhradecké tisky*, s. 15.

¹³⁷ Tamtéž, s. 15.

¹³⁸ Tamtéž, s. 15.

Králové. Prameny, které by zaznamenaly jeho dílo v Hradci Králové, se nedochovaly, a tak jediné nám dostupné informace o Jakobovi Patočkovy jsou z pera Švendy, který k oněm nedochovaným pramenům měl přístup.¹³⁹ Ve Švendově hradecké kronice se pak Jakub Patočka objevuje ještě v souvislosti se sporem s manželkou knihaře. Poslední údaj o Patočkovi je v analistické Švendově kronice k roku 1605.¹⁴⁰ Od Jana Patočky se nám nedochoval jediný tisk. To vede k domněnce, že tiskl jen drobné tisky pravděpodobně úřední povahy.¹⁴¹ Jiným možným vysvětlením je to, že nebyl tiskařem, ale knihařem. Toto vysvětlení nabízí Johanides v monografii *Staré královéhradecké tisky*.¹⁴² Jméno Jana Patočky se poté ještě vyskytuje v soupise exulantů, kteří opustili město Hradec Králové roku 1626. Důvodem k jeho opuštění města bylo to, že byl pravděpodobně utrakvistického vyznání.¹⁴³

Martin Kleinwechter se přestěhoval do Hradce Králové asi roku 1615.¹⁴⁴ Tento rok vychází z pera Františka de Paula Švendy¹⁴⁵, který představuje nejstarší dochovanou literaturu, ve které se jméno královéhradeckého tiskaře nachází.¹⁴⁶ Místo Kleinwechterovi tiskárny je

¹³⁹ Josef Johanides, *První knihtiskárna v Hradci Králové (Martin Kleinwechter)*, in: Strahovská knihovna, sborník Památníku národního písemnictví 4. Praha 1969, s. 68.

¹⁴⁰ Josef Johanides, *Staré královéhradecké tisky*, s. 13.

¹⁴¹ Josef Johanides, *První knihtiskárna v Hradci Králové (Martin Kleinwechter)*, in: Strahovská knihovna, sborník Památníku národního písemnictví 4. Praha 1969, s. 68.

¹⁴² Josef Johanides, *Staré Královéhradecké tisky*, s. 13.

¹⁴³ Josef Johanides, *První knihtiskárna v Hradci Králové (Martin Kleinwechter)*, in: Strahovská knihovna, sborník Památníku národního písemnictví 4. Praha 1969, s. 68.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 69.

¹⁴⁵ František de Paula Švenda byl autorem analisticky psané kroniky města Hradce Králové. Jméno Martina Kleinwechtera se vyskytuje v druhém díle, který nese název: *Druhý Železný Obraz Města Králové Hradce nad Labem to gest: Truchlivé Proměny a Příhody w Náboženstwj, Sýly Vdatnosti, Mysle nepřemoženau Sstálostj provedené. Rozdil V. od roku 1596 až do roku 1618*. Na úvodním listě o sobě Švenda připsal, že je knězem a hradeckým rodákem.

¹⁴⁶ František de Paula Švenda, *Druhý Železný Obraz Města Králové Hradce nad Labem*, s. 201.

dosud neznámé. Nevíme o něm, protože se nedochoval žádný záznam o tom, že by v Hradci Králové kupoval dům.¹⁴⁷ Co se vybavení tiskárny týče, Johanides uvádí, že hradecká tiskárna měla k roku 1620 dva lisy, jeden pocházel z Dobrovic a jeden z Vlčic. Na tomto vybavení pracovali krom Martina Kleinwechtera nejméně jeden pomocník a jeden učeň.¹⁴⁸

Roku 1616 proběhla v jeho tiskárně v Hradci Králové razie. O této razii podal ve své kronice zprávu František de Paula Švenda. Podle tohoto letopisce přišel do Hradce Králové list od císaře, aby Martina Kleinwechtera uvěznil a v jeho tiskárně zabavili německé originály.¹⁴⁹ Předmětem zájmu hradeckých konšelů, kteří ji vedli, byl výtisk Václava Magrleho ze Sobíšku.¹⁵⁰ Tato tiskovina napadala Rudolfa II. a jeho bratra Matyáše. Martina Kleinwechtera, ani závadný výtisk však nenalezli, protože se na místě nevyskytovali.¹⁵¹ Císaři Matyášovi pak hradečtí konšelé poslali zprávu, že v tiskárně žádné závadné tisky po důkladném prohledání tiskárny

¹⁴⁷ Josef Johanides, *Staré královéhradecké tisky*, s. 16.

¹⁴⁸ Tamtéž, 17.

¹⁴⁹ František de Paula Švenda, *Druhý Železný Obraz Města Králové Hradce nad Labem*, s. 201.

¹⁵⁰ Tento závadný tisk vznikl nejspíše v tiskárně v Dobrovicích pod patronátem Henyka z Valdštejna. Autorem byl pražský prokurátor Václav Magrle ze Sobíšku. (Dějiny fiskálního úřadu v zemích českých: s přehledem vývoje tohoto úřadu v jiných zemích evropských, zejména německo-rakouských: historicko-právní studie, kterou na základě pramenů archiválních sepsal Jaroslav Demel, Svazek 1, Díl 1, s. 136.) Toto dílo se nedochovalo, ale je zmiňováno v Apologii, která měla za cíl očistit Valdštejnovu pověst. Ta utrpěla kvůli tomuto dílu velkou újmu. Magrleho výtisk totiž napadal císaře Rudolfa II. a Matyáše. Poté, co se o tisk začali zajímat zemští úředníci, svalovali Magrle a Henyk z Valdštejna vinu jeden na druhého. Nakonec Henyk svalil vinu na svého tiskaře Ondřeje Mizeru. Ten byl uvězněn na Pražském hradě a před zemskými místodržícími vypovídal o tomto tisku, a i o pozměněném tisku Zemského zřízení, které se tisklo v Dobrovicích na Valdštejnův příkaz. Valdštejn měl samozřejmě zájem dostat tiskaře zpět. Ondřej Mizeru byl propuštěn do jeho rukou až po podepsání reversu, ve kterém se zavázal, že svému tiskaři neublíží. To ale nedodržel a dal Mizeru tajně popravít a vypustil zprávu, že tiskař uprchl. Incident došel až před císaře, kterému se Henyk z Valdštejna vzdal na milost a skončil pouze s peněžitou pokutou. (Karel Chyba, *Dobrovická tiskárna*, in: Paměti města Dobrovice a jeho okolí, s. 78-81.)

¹⁵¹ Jaromír Mikulka, *Dějiny Hradce králové do roku 1850*, s. 295.

neobjevili a že ani Kleinwechtera v tiskárně nezastihli. Připojili ještě, že na místě našli pouze Kleinwechterovu čeleď, od které se dozvěděli, že Martin Kleiwechter je momentálně ve Vlčicích pod ochranou svého pána a že v Hradci Králové příliš často nebývá.¹⁵² Kleinwechter byl totiž včas varován. Tento spis se však stal osudným jeho spolupracovníkovi, pod kterým tiskl v Dobrovicích. Tato závadná tiskovina se mu stala příčinou jeho smrti.¹⁵³ O tom, proč byl tisk, který tiskl Ondřej Mizera v dobrovické tiskárně hledán v tiskárně Kleinwechterově v Hradci Králové, nevíme. Podle Karla Chyby k této skutečnosti mohli vést dva důvody. Za prvé Kleinwechter mohl pomáhat dobrovické tiskárně proto, aby pomohl urychlit vydání tisku anebo za druhé tisk tohoto díla v Kleinwechterově tiskárně měl pomoci zastřít stopu.¹⁵⁴

Od roku 1620 se v hradecké tiskárně objevují tisky, které vydával Jan Arnold Lehnický.¹⁵⁵ Ten se objevuje v hradecké tiskárně už v roce 1618¹⁵⁶ a

¹⁵² František de Paula Švenda, *Druhý Železný Obraz Města Králové Hradce nad Labem*, s. 201.

¹⁵³ Josef Johanides, *Staré královéhradecké tisky*, s. 15.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 16.

¹⁵⁵ Jan Arnold Lehnický byl nástupcem Martina Kleinwechtera v hradecké tiskárně. Přídomek Lehnický snad odkazuje na slezskou Lehnici. O jeho osudech se nedochovalo mnoho záznamů. Víme o něm, že v nějakou dobu spolupracoval s Martinem Kleinwechterem v jeho hradecké tiskárně a poté ji od něj převzal. V jaroměřské kronice je zápis, že 8. prosince roku 1621 půjčil městu Jaroměři 300 kop míšeňských. To svědčí o jeho zámožnosti. Johanides polemizuje o jeho náboženském vyznání. Na rozdíl od ostatní literatury píše v článku *Staré Královéhradecké tisky*, že byl nejspíš nekatolík, protože tiskl ještě po roce 1620 publikace nekatolických autorů a účastnil se i vydávání několika polemických spisů. Jeho dva tisky se vyskytují i v *Koniášově indexu*. (Záleží na vydání, ve starším z roku 1729 se vyskytuje pouze jeden). Roku 1625 vydal Jan Arnold Lehnický spis, který bojoval proti kacířství. Z toho je možné usuzovat, že už byl touto dobou katolíkem. Těžko si lze představit, že by ve druhé polovině 20. let 16. století byl královéhradecký tiskař ještě jiného než katolického vyznání. (Josef Johanides, *Staré královéhradecké tisky*, s. 18.)

¹⁵⁶ Josef Johanides, *Staré královéhradecké tisky*, s. 16.

byl původně Kleinwechterovým tiskařem.¹⁵⁷ Poté dva roky pracovali v tiskárně oba. Z této doby vyšlo ještě několik tisků pod Kleinwechterem, ale stále častěji se objevovalo jméno tiskaře Arnolda Lehnického. Martin Kleinwechter vydal poslední tisk v Hradci Králové roku 1620 a během roku téhož roku nejspíš svou tiskárnu Arnoldovi prodal.¹⁵⁸

Jeho nástupce Arnold Lehnický působil v hradecké tiskárně mezi lety 1620 a 1625¹⁵⁹ a založil rodinnou tiskařskou tradici.¹⁶⁰ Jeho syn Jan Arnold si koupil tiskárnu v Praze, a dokonce získal šlechtický přídomek z Dobroslavína.¹⁶¹ Podle Johanidese, který se odkazuje na starší literaturu svou tiskárnu prodal z náboženských důvodů.¹⁶²

Po odchodu z hradecké tiskárny stopa po Martinu Kleinwechterovi mizí, snad se objevuje v osobě jistého Jaroměřského Martina Klejnwächtera, ale s jistotou to říci nemůžeme.¹⁶³ Další možnou variantou je, že se Martin Kleinwechter odstěhoval do Slezska. Této variantě by odpovídal jeho kladný vztah k této zemi a jeho náboženské založení. Ve městech Javoru a Svídnici měl nejspíš sobě nakloněné radní. Toto zjištění vyplývá z toho, že ve své předmluvě k výtisku *Kleine Biblia vnnd Tägliche Handbuch* uvedl, že tuto publikaci přeložil a vytiskl radním těchto měst darem.¹⁶⁴ V pramenech ani

¹⁵⁷ Aabenraa-Majolika, *Nový velký ilustrovaný slovník naučný, svazek XVIII., dodatky I.*, s. 89, online: https://archive.org/details/slovník_naucny-18/page/n89?q=Kleinwechter [24.7.2019]

¹⁵⁸ Josef Johanides, *Staré královéhradecké tisky*, s. 16-17.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 18.

¹⁶⁰ Josef Johanides, *První knihtiskárna v Hradci Králové (Martin Kleinwechter)*. in: Strahovská knihovna, sborník Památníku národního písemnictví 4. Praha 1969, s. 71.

¹⁶¹ Josef Volf, *Dějiny českého knihtisku do roku 1848*. s. 79.

¹⁶² Josef Johanides, *Staré Královéhradecké tisky*, s. 17.

¹⁶³ Josef Johanides, *Staré Královéhradecké tisky*, s. 17.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 15.

v literatuře o tom není žádná zmínka, a tak nám zůstává pobyt v Jaroměři jako pravděpodobnější varianta poslední kapitoly tiskařova života.¹⁶⁵

Vydané tisky

Soupis tisků vydaných Martinem Kleinwechterem obsahuje podle Johanidese 68 položek. Tento číslovaný seznam neobsahuje výtisk od autora Caspara Raucha, kterým se zaobírá tato práce. To svědčí o doposud nedostatečné pozornosti věnované tomuto dílu. Z doposud známých tisků Martina Kleinwechtera můžeme vyčlenit velkou část týkajících se náboženství. Mezi jím vydané náboženské tisky patří: Bible a výklady Bible v počtu čtyř kusů, jeden katechismus, čtyři modlitební knížky, pět děl různého náboženského obsahu a jedenáct kázání, a to včetně pohřebních.

Mezi díly, které nejsou náboženského charakteru patří například kalendář, který vydal pro město Jaroměř a napsal k němu i předmluvu, teze a dizertace, díla o městské správě, spis o astronomii, pedagogická díla, pamflety. Velkou část jeho tisků tvoří tiskopisy k různým zásadním životním událostem člověka jako jsou například skladby ke sňatku nebo pohřbu. Mezi jeho tisky se také často vyskytují zprávy k aktuálnímu dění. Mezi ně patří například oslavný spis o volbě Fridricha Falckého za Českého krále, který vytiskl v Hradci Králové roku 1618, nebo zpráva o prohře generála v císařských službách, generála Dumpierra roku 1619 na Moravě. Co se týká tiskárny ve Vlčicích, tam Kleinwechter vytiskl několik na tehdejší dobu závadných pamfletů. Nejspíš pro tyto tisky využil odlehlost Vlčické tiskárny. Také tisky Martina Kleinwechtera se podobně jako jeho následovníka

¹⁶⁵ Josef Johanides, *První knihtiskárna v Hradci Králové (Martin Kleinwechter)*, in: Strahovská knihovna, sborník Památníku národního písemnictví 4. Praha 1969, s. 71.

Arnolda Lehnického dostaly na Koniášův seznam proskribovaných knih. Celkem se v *Indexu* nacházely tři jeho výtisky.¹⁶⁶

Nejpočetnější skupinu autorů děl, které Martin Kleinwechter tiskl, tvořili evangeličtí kněží. Mezi nimi byli nejpočetněji zastoupeni kněží pod obojí, menší část autorů z řad duchovních tvořili evangeličtí kněží. Co se týče kněží z Jednoty Bratrské, Kleinwechter vytiskl pouze jeden tisk od bratrského duchovního.¹⁶⁷ Martin Kleinwechter ovšem tiskl i literaturu s neduchovní tematikou. Autory těchto Kleinwechterových výtisků byli: správci škol, bakaláři, primátor, radní, mistr na univerzitě, úředník, učitel a vychovatel šlechtických synů. Martin Kleinwechter vydával především knihy místních hradeckých autorů nebo autorů z blízkého okolí.¹⁶⁸

Vazba Martina Kleinwechtera na pohřební tematiku

V soupise Martina Kleinwechtera není možné si nevšimnout překvapivé množství děl zabývajících se pohřební tematikou. Viz příložený Johanidesův seznam kleinwechterových tisků. Mezi jím vydané tisky s touto tematikou patří naučný spis o zbožném umírání nebo třeba spis Jakuba Hrabeuse s názvem: *Kázání pohřební nad tělem mrtvým v Pánu odpočívajícím*. Mimo to vydával i tisky k příležitosti úmrtí významných šlechticů své doby jako například pána Trčky z Lípy a Jana Smiřického ze Smiřic. Takto častý výskyt tiskopisů s pohřební tematikou vede k domněnce, že Kleinwechter tuto barokní tematiku smrti, pohřbů a pohřebních kázání

¹⁶⁶ Josef Johanides, *První knihtiskárna v Hradci Králové (Martin Kleinwechter)*. in: Strahovská knihovna, sborník Památníku národního písemnictví 4. Praha 1969, s. 87.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 88.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 88.

upřednostňoval. Této hypotéze odpovídá připojení pěti pohřebních písní augšpurského vyznání ke knize Caspara Raucha.

Kleinwechterovo vyznání

Tento problém byl už z části nastíněn v kapitole o Životě Martina Kleinwechtera. O jeho vyznání nemůžeme mluvit s jistotou, protože se nám nedochovaly prameny o tom vypovídající. Z dosud známých informací o životě a působení Martina Kleinwechtera můžeme snad usuzovat, že byl augšpurského vyznání. Z Johanidesova číslovaného seznamu Kleinwechterových tisků zase můžeme vysledovat, že královéhradecký tiskař upřednostňoval díla evangelických duchovních.¹⁶⁹ O tom, že se Martin Kleinwechter řadil mezi příslušníky augšpurské konfese byl přesvědčen i Johanides¹⁷⁰, přestože nevěděl o tom, že Kleinwechter připojil oněch pět pohřebních písní augšpurského vyznání k tiskopisu Caspara Raucha.

Vazbu na Augšpurské vyznání měla patrně i tiskárna v Dobrovicích, ve které, jak víme Kleinwechter buď určitou dobu pracoval nebo s ní minimálně určitou dobu spolupracoval, a právě v Dobrovicích vyšla mezi lety 1614-15 dvě díla děkana v Německém Brodě Viktorina Vrbenského obhajující augšpurské vyznání.¹⁷¹

Připojené pohřební písně

Na konec Rauchovy Pokladnice připojil Kleinwechter osm pohřebních písní augšpurského vyznání. Sedm z nich je notovaných. Z těch

¹⁶⁹ Josef Johanides, *První tiskárna v Hradci Králové* s. 88.

¹⁷⁰ Josef Johanides, *Staré královéhradecké tisky*, s. 17.

¹⁷¹ Jednalo se o výtisk s názvem *Konfessi česká, pravá augšpurská, na otázky s odpověďmi rozebraná z roku 1614*. Druhý výtisk se jmenoval *Obrana konfessi české pravé augšpurské od Dr. Borbonia na lehkost pravdy boží nepravě komentý potupené*. (Karel Chyba, *Dobrovická tiskárna*, in: Paměti města Dobrovice a jeho okolí, s. 77.)

sedmi notovaných jsou tři jednohlasé, tři čtyřhlasé a jedna pětihlasá. Nad první píseň královéhradecký tiskař napsal text v tomto znění: „Folgen Ach Geistliche Lieder so dem H. Authore dieses Schagtastens, vom Buchdrucker auss christlicher wolmeinung zugegeben.“ (Následuje osm duchovních písní přidaných od knihtiskaře z křesťanské lásky k panu autorovy této Pokladnice).¹⁷²

Zajímavým zjištěním je to, že některé z připojených písní přepracoval Johann Sebastian Bach. Právě jím přepracované chorály byly stopou pro nalezení skladatelů a textařů některých písní. Mezi nimi jsou: *Auf meinen lieben Gott*,¹⁷³ *Was mein Gott will*,¹⁷⁴ *Herzlich thut mich verlangen*,¹⁷⁵ *Valet will ich dir geben*,¹⁷⁶

1. *Lob sey dir guttiger Gott* (Bud' sláva tobě, dobrý Bože)

První píseň, kterou Martin Kleinwechter připojil k Rauchově *Pokladnici*, se jmenuje *Lob sey dir guttiger Gott*. V královéhradeckém výtisku *Pokladnice* je pouze v jednohlasé úpravě. Jediný hlas je nadepsán jako discantus. Píseň je napsána v C klíči, který leží na třetí lince a má jedno bé. Melodie je napsána v tónině F dur. Taktové označení je alla breve. Jedná

¹⁷² Caspar Rauch, *Ein SchatzKasten voller Clainodien von allerley schönen Trostsprüchen auß Heyliger Schrift deß Alten und Newen Testaments*, Königin Grätz ob der Elben (Hradec Králové) 1618, fol. 549 b.

¹⁷³ Thomas Braatz, Aryeh Oron, *Chorale Melodies used in Bach's Vocal Works Wo soll ich fliehen hin Auf meinen lieben Gott*, online: <http://www.bach-cantatas.com/CM/Wo-soll-ich-fliehen-hin.htm> [24. 7. 2019].

¹⁷⁴ *Text and Translation of Chorale*, online: <http://www.bach-cantatas.com/Texts/Chorale077-Eng3.htm> [24. 7. 2019].

¹⁷⁵ *Herzlich tut mich verlangen Text and Translation of Chorale*, online: <https://www.bach-cantatas.com/Texts/Chorale073-Eng3.htm> [24. 7. 2019].

¹⁷⁶ Thomas Braatz, Aryeh Oron, *Chorale Texts used in Bach's Vocal Works* BROWNE, Francis, *Valet will ich dir geben Text and Translation of Chorale*, online: <https://www.bach-cantatas.com/Texts/Chorale039-Eng3.htm> [24. 7. 2019].

se o strofickou píseň. Text první sloky je napsán pod notový zápis, ostatní čtyři sloky jsou napsány zvlášť.

Score

1.

The musical score consists of four staves of music in G major (one sharp) and 4/4 time. The first staff contains measures 1 through 6. The second staff, starting with a measure number '7' above the first measure, contains measures 7 through 13. The third staff, starting with a measure number '14' above the first measure, contains measures 14 through 20. The fourth staff, starting with a measure number '21' above the first measure, contains measures 21 through 27, ending with a double bar line.

©

II. *Auf meinen lieben Gott* (Na mého milého Boha)

Druhá píseň, kterou připojil Kleinwechter k Rauchově *Pokladnici*, nese název *Auf meinen lieben Gott*. V tomto tisku je napsaná ve čtyřhlasé úpravě. Jednotlivé hlasy jsou: discantus, altus, tenor a bassus. Discant je napsán v G klíči ležícím na druhé lince notové osnovy a má jedno bé, alt v C klíči, který leží také na druhé lince notové osnovy a má dvě bé, tenor je také v C klíči, který se nalézá na třetí lince a má jedno bé, bas má dvě bé a na začátku je F klíč ležící na třetí lince. Píseň je napsána v taktu alla breve. Tónina je dórská s tím, že tónika je na notě G. Notový zápis začíná předtaktím na půlové notě ve všech hlasech. Vedení hlasů je víceméně homofonní a homorytmické. Co se týče formálního členění, lze melodii rozdělit do čtyř frází po čtyřtaktích. K notovému zápisu každého hlasu je připojen textový incipit. Pět slok textu je připojeno pod notovým zápisem celé písně. Autor textu této písně není znám.

Tuto píseň zhudebnil skladatel rudolfinského dvora Jacob Regnat. Vycházel při tom ze světské písně *Venus, du und dine kind*.¹⁷⁷ První výtisk této písně spadá roku 1574 do německého Norimberku. Regnatovo zhudebnění písně se dostalo do popředí zájmu vydavatelů protestantských zpěvníků, a tak je často zastoupená v protestantských kancionálech. Díky její oblíbě ji velmi často různí skladatelé předělávali. Tuto píseň napsal Regnat ve stylu vycházejícím z italské klasické vokální polyfonie. Žánrově vychází z italské populární villanelly.¹⁷⁸

¹⁷⁷ Carl von Winterfeld, *Der evangelische Kirchengesang und sein Verhältnis zur Kunst des Tonsatzes: –Der evangelische Kirchengesang im siebzehnten Jahrhunderte*, s. 444.

¹⁷⁸ Walter Pass, *Regnat, Jacob*, online:

<https://www.oxfordmusiconline.com/grovemusic/view/10.1093/gmo/9781561592630.001.001/omo-9781561592630-e-0000023079> [24. 7. 2019].

Jacob Regnart se narodil okolo roku 1540 ve francouzském městě Douai. Po letech studii, které strávil ve Vídni vstoupil roku 1557 do služeb Habsburků. Regnart nejprve působil ve službách Maxmiliána II. V dobových zápisech je jeho funkce zapsána jako tenorový zpěvák. Mezi lety 1568 až 1570 odjel Regnat do Itálie na studijní pobyt. Toto období mělo velký vliv na jeho kompoziční styl¹⁷⁹ a i hudba písně *Auf meinem lieben Gott* je ovlivněná italským stylem. Poté sloužil i pro Maxmiliánova následníka Rudolfa II., se kterým se přemístil z Vídně do Prahy.¹⁸⁰ V císařské kapele získal roku 1579 místo vícekapelníka pod slavným Phillipem de Monte.¹⁸¹ Roku 1580 dostal Jacob Regnart doporučení od slavného Orlanda di Lassa (1530-1594) k nástupu do funkce kapelníka na saský dvůr v Drážďanech, ale Regnart se rozhodl neodejít a zůstat na habsburském dvoře. V roce 1582 však arcivévoda Ferdinand přemluvil Regnarta k přijetí místa vícekapelníka na svém dvoře v Innsbrucku. Po třech letech byl povýšen na kapelníka innsbruckého dvora a během svého působení v čele kapely reorganizoval dvorskou hudbu.¹⁸² Pod jeho působením měla innsbrucká kapela až čtyřicet sedm členů a řadila se tak k nejvýznamnějším kapelám v Evropě.¹⁸³ Po Ferdinandově smrti (1596) se Regnartova kapela při arcivévodově dvoře rozpadla a Regnart znovu přijal

¹⁷⁹ Lukáš Michael Vytlačil, *Regnart, Jacob*, online:
http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=5322 [24. 7. 2019].

¹⁸⁰ Cambelo Peter Comberiat, *Late Renaissance Music at the Hapsburg Court*, s. 78.

¹⁸¹ Lukáš Michael Vytlačil, *Regnart, Jacob*, online:
http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=5322 [24. 7. 2019].

¹⁸² Walter Pass, *Regnat, Jacob*, online:
<https://www.oxfordmusiconline.com/grovemusic/view/10.1093/gmo/9781561592630.001.001/omo-9781561592630-e-0000023079> [24. 7. 2019].

¹⁸³ Cambelo Peter Comberiat, *Late Renaissance Music at the Hapsburg Court*, s. 81.

místo vícekapelníka pod Phillipem de Monte na pražském dvoře Rudolfa II. Na tomto místě působil až do své smrti (1599).¹⁸⁴

O tom, jak se Regnartova píseň dostala až k Martinovi Kleinwechterovi se zatím nic neví. Možné ovšem je, že skrze pána Adama Zylvara získal tyto noty přímo z okruhu rudolfínského dvora. Druhou možnou variantou bylo, že píseň královéhradecký tiskař znal z luterských kancionálů, čemuž ale neodpovídá to, že ji nechal vytisknout ve čtyřhlasé úpravě, protože by se v takovéto podobě v nich nejspíš nevyskytovala.

¹⁸⁴ Walter Pass, *Regnat, Jacob*, online: <https://www.oxfordmusiconline.com/grovemusic/view/10.1093/gmo/9781561592630.001.001/omo-9781561592630-e-0000023079> [24. 7. 2019].

Score

Auf meinen lieben Gott

Musical score for the first system, featuring four vocal parts: Soprano, Alto, Tenor, and Bass. The music is written in G major (one flat) and common time (C). The Soprano part begins with a half note G4, followed by quarter notes A4, B4, and C5. The Alto part begins with a half note E4, followed by quarter notes F4, G4, and A4. The Tenor part begins with a half note D4, followed by quarter notes E4, F4, and G4. The Bass part begins with a half note B2, followed by quarter notes C3, D3, and E3.

Musical score for the second system, featuring four vocal parts: Soprano (S), Alto (A), Tenor (T), and Bass (B). The music continues in G major and common time. The Soprano part starts with a measure rest, followed by quarter notes G4, A4, B4, and C5. The Alto part starts with a measure rest, followed by quarter notes E4, F4, G4, and A4. The Tenor part starts with a measure rest, followed by quarter notes D4, E4, F4, and G4. The Bass part starts with a measure rest, followed by quarter notes B2, C3, D3, and E3.

©

Musical score for SATB choir, page 2 of "Auf meinen lieben Gott". The score is written in G major (one flat) and 4/4 time. It features four staves: Soprano (S), Alto (A), Tenor (T), and Bass (B). The Soprano part begins with a forte dynamic marking (*ff*). The melody is primarily composed of quarter and eighth notes, with a final phrase consisting of two half notes. The Alto, Tenor, and Bass parts provide harmonic support with similar rhythmic patterns. The Tenor part includes a sub-octave marking (8) under the first few notes. The piece concludes with a double bar line.

III. *Was mein Gott will (Co chce můj Bůh)*

Píseň, kterou na třetí místo za Rauchovu Pokladnici zařadil královéhradecký tiskař Martin Kleinwechter, nese název *Was mein Gott will*. Tato píseň má stejný počet hlasů jako předchozí *Auf meinen lieben Gott*, které jsou i stejně seřazené a pojmenované (discantus, altus, tenor, bassus). Nejvyšší hlas je zapsán v G klíči připadajícím na druhou linku a bez předznamenání. Alt je v C klíči na druhé lince bez předznamenání, ale v zápisu tohoto hlasu se objevují chromatické posuvky. Tenor je zapsán rovněž v C klíči, který ale leží na třetí lince, předznamenání také žádné nemá. Bas je zapsán v F klíči, který leží na třetí lince. Převažující tónina je dórská s tonálním centrem na notě D. Melodie je zapsána v taktovém označení alla breve. Hlasy jsou vedeny víceméně homofoně a homorytmicky, pouze tenor je veden pohyblivěji. Melodie začíná předtaktím noty půlové hodnoty. Prvních dvanáct taktů a předtaktí tvoří první repetici. K notám je připojen textový incipit, zbytek slov, které tvoří dohromady pět slok je zapsán pod notovým zápisem.

Autorem textu je Albrecht Alcibiades, Margrave of Brandenburg-Culmbach či Brandenburg-Kulmbach nebo Brandenburg-Ansbach zkráceně Margrave Albrecht Alcibiades (1522-1557). Hudbu k této písni napsal francouzský renesanční skladatel Claudin též Claude de Sermisy nebo též: Cermisy, Sermizy, Sermysy, Sernisy či Servyzy (kol. 1490-1562). Markrabě Albrecht Alcibiades byl členem rodiny francouzské větve Hohenzollernů.

Claude Sermisy byl hudebním skladatelem pocházejícím z Francie. Nejstarší záznamy, které se o něm zmiňují, jsou z roku 1508 a vypovídají o něm, že byl jedním z nižších duchovních. Do tohoto roku působil v pěveckém sboru krále Ludvíka XII. Další zmínka jeho jména je v papežských záznamech, které k roku 1510 Sermisyho monitorují jako duchovního v Lyonské diecézi a zpěváka královniny soukromé kapely. Toto hudební těleso nejspíše opustil roku 1514 po královnině smrti. Poté vstoupil do královské kapely a zúčastnil se i pohřbu krále Ludvíka II., který se konal v lednu roku 1515. V královské kapele zůstal i po Ludvíkově smrti a nejspíše s ní absolvoval i cestu do Itálie, kde vystupovala před papežem Lvem X., od kterého obdržel jistou benefici. Další slavnosti, které se kapela se Sermisym účastnila, bylo setkání mezi králi Francie a Anglie. Dalším krokem v jeho kariéře bylo povýšení na sous maître (vícekapelník) královské kapely. V této funkci měl ve třicátých a čtyřicátých letech na starosti čtyřicet dospělých zpěváků a šest chlapeckých sborů. Mezi jeho náplň patřila i péče o liturgické a hudební knihy. Sermisyho příjmy krom placeného vedoucího místa v královské kapele tvořily i výtěžky z mnoha církevních obročí.¹⁸⁵

¹⁸⁵ Isabelle Cazeaux, John T. Brobeck, *Sermisy [Cermisy, Sermizy, Sermysy, Sernisy, Servyzy]*, Claudin [Claude] de, online: <https://www.oxfordmusiconline.com/grovemusic/view/10.1093/gmo/9781561592630.001.001/omo-9781561592630-e-0000025468?rskey=Y9Qrtp&result=1> [24. 7. 2019].

Score

Was mein Gott will, das gscheh allzeit

Musical score for Soprano, Alto, Tenor, and Bass. The score is written in common time (C) and features a four-part vocal setting. The Soprano part begins with a whole rest, followed by a half note G4, a whole note A4, and a half note B4. The Alto part begins with a whole rest, followed by a half note G4, a whole note A4, and a half note B4. The Tenor part begins with a whole rest, followed by a half note G3, a whole note A3, and a half note B3. The Bass part begins with a whole rest, followed by a half note G2, a whole note A2, and a half note B2. The score concludes with a double bar line and repeat dots.

Musical score for Soprano (S), Alto (A), Tenor (T), and Bass (B). The score is written in common time (C) and features a four-part vocal setting. The Soprano part begins with a whole rest, followed by a half note G4, a whole note A4, and a half note B4. The Alto part begins with a whole rest, followed by a half note G4, a whole note A4, and a half note B4. The Tenor part begins with a whole rest, followed by a half note G3, a whole note A3, and a half note B3. The Bass part begins with a whole rest, followed by a half note G2, a whole note A2, and a half note B2. The score concludes with a double bar line and repeat dots.

©

15

S

A

T

B

22

S

A

T

B

29

S

A

T

B

36

S

A

T

B

IV. *Herzlich thut mich verlangen* (Srdečně mi způsobuje dosažení)

Na čtvrté místo v pořadí připojených písní zařadil Martin Kleinwechter píseň *Herzlich thut mich verlangen*. Opět se jedná o píseň s hlasy: diskant, alt, tenor a bas. Soprán je napsán v G klíči ležícím na druhé lince, alt v C klíči na druhé lince, tenor v C klíči na třetí lince a bas v F klíči na třetí lince. Bas a alt mají předepsané dvě bé a soprán a tenor mají jedno bé. Tónina je F dur. Taktové označení je znovu alla breve. Hlasy jsou také vedeny víceméně homofoně. V notovém zápisu každého hlasu je znovu připsán textový incipit a pod notovým zápisem je připojeno jedenáct slok. Hudbu k této písni vytvořil další skladatel z okolí Rudolfa II., o kterém již byla řeč Hans či Johan Leo Hassler též Haslerus. Slova této pohřební písně napsal Christoph Knoll (1563-1650).

Hans Leo Hassler získal své první hudební vzdělání společně se svými bratry u svého otce Isaaka Hasslera.¹⁸⁶ Stal se jedním z prvních německých skladatelů, kteří se vydali studovat do Itálie. Toto období strávené studiem v Itálii se podepsalo na jeho kompozičním stylu, a tak se stal jedním ze skladatelů, kteří přinášeli prvky italské hudby do středoevropského prostředí.¹⁸⁷ Hassler byl vynikajícím varhaníkem a skladatelem. Ve své době byl velmi vlivným skladatelem. Z jeho kompozičního pera vycházely sbírky motet, mší a kantát.¹⁸⁸ Od roku 1586 byl varhaníkem při dvoru Octaviana

¹⁸⁶ Lukáš Michael Vytačil, *Hassler, Hans Leo*, online:

http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=1276 [24. 7. 2019].

¹⁸⁷ Walter Blankenburg and Vincent J. *Hassler family*, online:

Panetta<https://www.oxfordmusiconline.com/grovemusic/view/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/omo-9781561592630-e-0000012525?result=1&rskey=vFaemr#omo-9781561592630-e-0000012525-div1-0000012525.2> [24. 7. 2019].

¹⁸⁸ Walter Blankenburg and Vincent J. *Hassler family*, online:

Panetta<https://www.oxfordmusiconline.com/grovemusic/view/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/omo-9781561592630-e-0000012525?result=1&rskey=vFaemr#omo-9781561592630-e-0000012525-div1-0000012525.2> [24. 7. 2019].

Fuggera II. v Augsburgu. Krom hry na varhany a kompozici se Leo Hassler věnoval i stavbě hudebních nástrojů. Jedny varhany si od něj nechal postavit i Rudolf II. Po smrti svého zaměstnavatele Fuggera (1600) dostal práci jako ředitel městské hudby v Norimberku a zároveň ho císař Rudolf II. jmenoval komorníkem a povýšil ho do šlechtického stavu. Pro přílišné pracovní vytížení požádal roku 1604 o propuštění ze služby a přestěhoval se do Ulmu. Po této epizodě se roku 1608 stal varhaníkem na saském dvoře kurfiřta Kristiána II. v Drážďanech. Zde možná vykonával i některé činnosti vedoucího kapely. Hans Leo Hassler zemřel roku 1612 na tuberkulózu.¹⁸⁹

Autor textu písně *Herzlich thut mich verlangen* byl Christoph Knoll. Christoph Knoll se narodil roku 1563 ve Slezském městě Bunclau. Svě vzdělání získal na univerzitě ve Frankfurtu. Jeho další působení je spojené se slezským městem Sprottau. V tomto městě se nejprve stal asistentem v místní škole, později roku 1591 diákonem a roku 1620 arcidiákonem. Toto místo musel v roce 1628 opustit, kvůli lichtenštejnským vojákům, a tak se stal pastorem v sousední vesnici, která se jmenuje Wittgendorf, kde také roku 1650 zemřel.¹⁹⁰ Slova k písni *Herzlich thut mich verlangen* napsal podle slovníku Johna Juliana roku 1599, tedy ještě jako diákon ve Sprottau.¹⁹¹

Tato píseň znovu pochází od skladatele z okruhu Rudolfa II. Tato skutečnost opět naznačuje určitou možnou vazbu Kleinwechtera na hudební dvůr Rudolfa II.

¹⁸⁹ Lukáš Michael Vytlačil, *Hassler, Hans Leo*, online: http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=1276 [24. 7. 2019].

¹⁹⁰ John Julian, *Christoph Knoll*, online: https://hymnary.org/person/Knoll_C3 [24. 7. 2019].

¹⁹¹ *Herzlich thut mich verlangen*, online: https://hymnary.org/text/herzlich_thut_mich_verlangen [24. 7. 2019].

Během přepisu jsme narazili na špatně zapsanou jednu čtvrt'ovou notu. Byla zapsána jako osminová. Provedli jsme korekci a označili ji v příloženém přepisu not. Dále jsme našli pravděpodobně posunutý řádek v tenoru, přikládáme proto obě verze jednu originální s chybami i námi navrhnutou opravu.

Score

4.

Soprano

Alto

Tenor

Bass

This block contains the first system of a musical score for four voices: Soprano, Alto, Tenor, and Bass. The music is written in a common time signature (C) and a key signature of one flat (Bb). The Soprano part begins with a half note G4, followed by quarter notes A4, Bb4, and C5. The Alto part starts with a half note G3, followed by quarter notes A3, Bb3, and C4. The Tenor part begins with a half note G3, followed by quarter notes A3, Bb3, and C4. The Bass part starts with a half note G2, followed by quarter notes A2, Bb2, and C3. The system concludes with a double bar line.

S

A

T

B

This block contains the second system of the musical score, starting at measure 6. The Soprano part (S) begins with a half rest, followed by quarter notes G4, A4, Bb4, and C5. The Alto part (A) starts with a half rest, followed by quarter notes G3, A3, Bb3, and C4. The Tenor part (T) begins with a half rest, followed by quarter notes G3, A3, Bb3, and C4. The Bass part (B) starts with a half rest, followed by quarter notes G2, A2, Bb2, and C3. The system concludes with a double bar line.

©

2

4.

12

S

A

T

B

Detailed description: This system contains measures 12 through 15. The Soprano (S) part begins with a rest in measure 12, followed by the lyrics 'A - - - - -' in measure 13, 'A - - - - -' in measure 14, and 'A - - - - -' in measure 15. The Alto (A) part provides a melodic accompaniment. The Tenor (T) part has lyrics 'A - - - - -' in measure 12, 'A - - - - -' in measure 13, 'A - - - - -' in measure 14, and 'A - - - - -' in measure 15. The Bass (B) part provides a bass line accompaniment.

18

S

A

T

B

X

X

Detailed description: This system contains measures 18 through 21. The Soprano (S) part has lyrics 'A - - - - -' in measure 18, 'A - - - - -' in measure 19, 'A - - - - -' in measure 20, and 'A - - - - -' in measure 21. The Alto (A) part has an 'X' above the first measure (18) and provides accompaniment. The Tenor (T) part has lyrics 'A - - - - -' in measure 18, 'A - - - - -' in measure 19, 'A - - - - -' in measure 20, and 'A - - - - -' in measure 21. An 'X' is placed below the Tenor part in measure 20. The Bass (B) part provides accompaniment.

24

S

A

T

B

Score

4.

Soprano

Alto

Tenor

Bass

This block contains the first system of a musical score for four voices: Soprano, Alto, Tenor, and Bass. The music is written in a common time signature (C) and a key signature of one flat (B-flat). The Soprano part begins with a half note G4, followed by quarter notes A4, B4, and C5. The Alto part starts with a half note G3, followed by quarter notes A3, B3, and C4. The Tenor part begins with a half note G3, followed by quarter notes A3, B3, and C4. The Bass part starts with a half note G2, followed by quarter notes A2, B2, and C3. The system concludes with a double bar line.

S

A

T

B

This block contains the second system of the musical score, starting at measure 6. The Soprano part (S) begins with a half rest, followed by quarter notes G4, A4, B4, and C5. The Alto part (A) starts with a half rest, followed by quarter notes G3, A3, B3, and C4. The Tenor part (T) begins with a half rest, followed by quarter notes G3, A3, B3, and C4. The Bass part (B) starts with a half rest, followed by quarter notes G2, A2, B2, and C3. The system concludes with a double bar line.

©

2

4.

12

S

A

T

B

18

S

X

A

T

X

B

24

S

A

T

B

The image shows a musical score for four voices: Soprano (S), Alto (A), Tenor (T), and Bass (B). The score is in 4/4 time and consists of four measures. The Soprano and Alto parts have a slur over the last two measures. The Tenor part has an 8-measure rest in the first measure. The Bass part has a slur over the last two measures.

V. *Ein under lied/im vorigen thon*

Na páté místo z osmi připojených písní zařadil královéhradecký tiskař Kleinwechter jedinou nenotovanou píseň, která má deset slok.

VI. *Ich weiss, dass mein Erloeser lebt (Vím, že můj spasitel žije)*

Ich weiss, dass mein Erloeser lebt je píseň, kterou na šesté místo připojil Martin Kleinwechter k Pokladnici Caspara Raucha. Tato píseň je známá spíše z pozdějšího vydání, ke kterému napsal text H. A. Merrill. Píseň je pouze v jednohlasém zápisu. Je zde opačné pořadí textu písně a not. Nad notovým zápisem jsou tři napsány tři sloky. Pod nimi je zapsán discantus s textovým incipitem. Jediný hlas je zapsán v C klíči, který se nachází na první lince. Takt je znovu alla breve.

Score

Ich weiss das mein erlöser lebt

Soprano

7

S

13

S

19

S

25

S

31

S

37

S

©

VII. *Weil wir vom herren mancherley guts und viel gaben*

Sedmá píseň *Weil wir vom heren mancherley guts und viel gaben*, je napsána ve starším druhu notace. Nad samotným zápisem písně je připsáno *Si bona fufcepimus*. Melodie písně je napsána v C klíči ležícím na čtvrté lince, během písně se mění osnova. Střídá se pět linek a čtyři linky, na třetím řádku se C klíč nachází na třetí lince v pětitaktové osnově. Melodie nemá předepsané metrum. Pod notovým zápisem je zapsán text písně.

Weil wir vom herren mancherley

Voice

6

12

18

24

30

36

42

48

©

VIII. *Valet will ich dir geben (Chci ti dát sbohem ty zlý falešný světe)*

Poslední, osmá připojená píseň *Valet will ich dir geben* je napsána na rozdíl od předchozích písní pro pět hlasů. Krom hlasů pojmenovaných discantus, altus, tenor a bassus se v ní objevuje hlas nazývaný vagans. Soprán je zapsán v C klíči ležícím na první lince a je bez předznamenání. Alt je také napsán v C klíči, který leží na druhé lince a také nemá předznamenání. Tenor je zapsán rovněž bez předznamenání v C klíči, který je na třetí lince. Vagans má C klíč na čtvrté lince a nemá předznamenání. Bas je zapsán v F klíči na čtvrté lince a také nemá předznamenání. Na začátku notového zápisu je znovu taktové označení *alla breve*. Tónina je C dur. Melodie má pravidelné členění po osmi taktech. Píseň má tři repetice, vždy po osmi taktech. Hlasy jsou vedeny skoro v celé písni homofoně a homorytmicky. Hlas, který je nadepsán jako vagans, doplňuje ostatní hlasy. Přímo pod notové osnovy jednotlivých hlasů je vepsán text první sloky a zbývající čtyři sloky jsou napsány pod notami.

Nad písni jsou vytištěny iniciály V. H. odkazující na autora textu písně Valeria Herbergera. Nad písni je ještě připsáno tužkou *gur. 1614*, přepis nejspíš pochází od některého badatele a snad odkazuje na rok vzniku písně. Píseň pochází z německého *Fraudtstatu*, dnešní *Wschowa* ležící v Polsku, ve které ji během morové rány, která toto německé město zastihla roku 1613, napsal Valerius Herberger a zhudebnil vedoucí jeho sboru Melchior Teschner. Slova písně tvoří akrostich. Ten je napsán tak, že první slovo písně *Vale* a poté vždy první písmeno každé sloky tvoří dohromady jméno Valerius.

Valerius Herberger se narodil 21. dubna roku 1562. Jeho rodištěm byl německý *Fraustad*. Otcem Valeria Herbergera byl Martin Herberger.¹⁹²

¹⁹² John Julian, *Valerius Herberger*, online: https://hymnary.org/person/Herberger_V [24. 7. 2019].

Valerius Herberger studoval tři roky ve slezském Fraudstadtu a později na univerzitách ve Frankfurtu a v Lipsku.¹⁹³ Na těchto univerzitách studoval teologii.¹⁹⁴ Po ukončení svých studií se vrátil do rodného Fraustadtu, kde se roku 1584 stal školním učitelem.¹⁹⁵ V roce 1590 se stal diákonem místního kostela sv. Marie a v roce 1599 dokonce hlavním pastorem tohoto kostela. Kostel však musel i se svými věřícími zanedlouho roku 1604 opustit na příkaz krále Zikmunda III. Polského (1566-1632) kvůli několika katolíkům, kteří ve Fraudstatu žili.¹⁹⁶ Zikmund III. Polský byl totiž spřízněn s jezuitou, a tak se kostel dostal do rukou římských katolíků. Herberger se však nevzdal, ale dokázal získat dva soukromé domy, které postupně proměnil v místa scházení pro svou církev vyhnanou z kostela.¹⁹⁷ Herberger byl velmi plodný spisovatel a skladatel. Během svého života vydal dvě sady kázání: *Evangelische Herzpostille* a *Epistolische Herzpostille*. Další jeho dílo, které se proslavilo bylo *Magnolia Dei, de Jem Scripturae nucleo et medulla*. V tomto díle si vzal Herberger za cíl ukázat postavu Ježíše Krista v rámci Starého zákona, ale dílo nedokončil, a tak kniha končí u biblické postavy Rút.¹⁹⁸ Další jeho dílo z roku 1609 neslo název *Himmlisches Jerusalem*.¹⁹⁹

¹⁹³ Philip Schaff, *New Schaff-Herzog Encyclopedia of Religious Knowledge, Vol. V: Goar – Innocent*, online: http://www.ccel.org/ccel/schaff/encyc05/Page_232.html [24. 7. 2019].

¹⁹⁴ John Julian, *Valerius Herberger*, online: https://hymnary.org/person/Herberger_V [24. 7. 2019].

¹⁹⁵ Philip Schaff, *New Schaff-Herzog Encyclopedia of Religious Knowledge, Vol. V: Goar – Innocent*, online: http://www.ccel.org/ccel/schaff/encyc05/Page_232.html [24. 7. 2019].

¹⁹⁶ John Julian, *Valerius Herberger*, online: https://hymnary.org/person/Herberger_V [24. 7. 2019].

¹⁹⁷ Philip Schaff, *New Schaff-Herzog Encyclopedia of Religious Knowledge, Vol. V: Goar – Innocent*, online: http://www.ccel.org/ccel/schaff/encyc05/Page_232.html [24. 7. 2019].

¹⁹⁸ John Julian, *Valerius Herberger*, online: https://hymnary.org/person/Herberger_V [24. 7. 2019].

¹⁹⁹ Philip Schaff, *New Schaff-Herzog Encyclopedia of Religious Knowledge, Vol. V: Goar – Innocent*, online: http://www.ccel.org/ccel/schaff/encyc05/Page_232.html [24. 7. 2019].

Během roku 1613 přišel do Freudstatu mor, během kterého ve městě zemřelo přes dva tisíce obyvatel. Herberger město neopustil a dále se staral o členy svého sboru. V této době napsal svou slavnou píseň, která se jako jediná z jeho písní dostala do Evangelického zpěvníku, s názvem: *Valet will ich Dir geben, du arge felshe welt*.²⁰⁰ Tato píseň byla modlitbou k Bohu, aby ukončil morovou ránu, která na město doléhala a také hymnou útěchy pro umírající.²⁰¹ Začáteční písmena prvních pěti slok tvoří slovo Valerius. Hudbu k této písni složil jeho vedoucí chval a skladatel písní Melchior Teschner (1584-1635).²⁰² Právě tuto píseň přiložil na poslední místo mezi osm duchovních pohřebních písní královéhradecký tiskař Martin Kleinwechter k *Pokladnici* Caspara Raucha. Píseň tehdy nebyla stará více jak pět let. Herberger napsal ještě několik duchovních písní. Jedna z nich má překvapivou vazbu na Čechy. Jedná se o píseň *Aj již se s tebou žehnám*. Tato Herbergerova píseň se dostala do českého protestantského chorálu s názvem *Cithara sanctorum* (též *Tranoscius*), který poskládal Jiří Třanovský (1592-1637).²⁰³

²⁰⁰ Philip Schaff, *New Schaff-Herzog Encyclopedia of Religious Knowledge, Vol. V: Goar – Innocent*, online: http://www.ccel.org/ccel/schaff/encyc05/Page_232.html [24. 7. 2019].

²⁰¹ John Julian, *Valerius Herberger*, online: https://hymnary.org/person/Herberger_V [24. 7. 2019].

²⁰² John Julian, *Valerius Herberger*, online: https://hymnary.org/person/Herberger_V [24. 7. 2019].

²⁰³ John Julian, *Valerius Herberger*, online: https://hymnary.org/person/Herberger_V [24. 7. 2019].

Score

Valet will ich dir geben

Melchior Teschner
Valerius Herberger

Musical score for Soprano, Alto, Tenor, Vagans, and Bass, measures 1-6. The score is in common time (C) and begins with a repeat sign. The Soprano part starts with a whole note G4, followed by quarter notes A4, B4, and C5. The Alto part starts with a whole rest, followed by quarter notes G3, A3, B3, and C4. The Tenor part starts with a whole note G3, followed by quarter notes A3, B3, and C4. The Vagans part starts with a whole note G3, followed by quarter notes A3, B3, and C4. The Bass part starts with a whole note G2, followed by quarter notes A2, B2, and C3.

Musical score for Soprano, Alto, Tenor, Vagans, and Bass, measures 7-12. The score is in common time (C) and begins with a repeat sign. The Soprano part starts with a whole note G4, followed by quarter notes A4, B4, and C5. The Alto part starts with a whole note G3, followed by quarter notes A3, B3, and C4. The Tenor part starts with a whole note G3, followed by quarter notes A3, B3, and C4. The Vagans part starts with a whole note G3, followed by quarter notes A3, B3, and C4. The Bass part starts with a whole note G2, followed by quarter notes A2, B2, and C3.

2
74

Valet will ich dir geben

S
A
T
V
B

This system of musical notation includes five staves labeled S, A, T, V, and B. The time signature is 2/4. The music features a key signature of one sharp (F#) and a repeat sign with first and second endings. The vocal parts (Soprano, Alto, Tenor, and Voice) have lyrics written below them, while the Bass part does not. The Soprano part begins with a whole note G4, followed by quarter notes A4, B4, and C5, then a whole rest. The Alto part begins with a whole note G4, followed by quarter notes A4, B4, and C5, then a whole rest. The Tenor part begins with a whole note G4, followed by quarter notes A4, B4, and C5, then a whole rest. The Voice part begins with a whole note G4, followed by quarter notes A4, B4, and C5, then a whole rest. The Bass part begins with a whole note G3, followed by quarter notes A3, B3, and C4, then a whole rest.

20

S
A
T
V
B

This system of musical notation includes five staves labeled S, A, T, V, and B. The time signature is 2/4. The music features a key signature of one sharp (F#) and a repeat sign with first and second endings. The vocal parts (Soprano, Alto, Tenor, and Voice) have lyrics written below them, while the Bass part does not. The Soprano part begins with a whole note G4, followed by quarter notes A4, B4, and C5, then a whole rest. The Alto part begins with a whole note G4, followed by quarter notes A4, B4, and C5, then a whole rest. The Tenor part begins with a whole note G4, followed by quarter notes A4, B4, and C5, then a whole rest. The Voice part begins with a whole note G4, followed by quarter notes A4, B4, and C5, then a whole rest. The Bass part begins with a whole note G3, followed by quarter notes A3, B3, and C4, then a whole rest.

Závěr

Nález výtisku *Pokladnice*, který byl vytištěn v Hradci Králové, je naprostým unikátem. Jedním z cílů práce bylo potvrdit, zda se jedná o skutečně nejstarší královéhradecký hudební tisk. To lze s přihlédnutím k současnému stavu pramenů a bádání potvrdit. Během této práce jsme narazili na seznam tisků hradecké tiskárny (viz. přílohy), a není znám jediný starší hudební tisk ze stejného místa. Na starší hudební tisky jsme narazili v souvislosti s Dobrovickou tiskárnou, ty ale vyšly v Dobrovicích (7 kilometrů JV od Mladé Boleslavi) nikoli v Hradci Králové. Otázkou je, zda byly notované. Tyto hudební tisky, které byly vytištěny v dobrovické tiskárně jsou zatím nedostatečně probádané a určitě by si zasloužili vlastní výzkum.

Vydání *Pokladnice* a připojených pohřebních písní má velmi důležitý dobový kontext. Rok 1618 totiž znamená ještě doznívající kulturní a společenský vliv rudolfinského dvora a zároveň tentýž rok přinesl vyostření náboženské otázky a zvýšení náboženské horlivosti. Oba tyto vlivy jsou ve vydání doposud nejstaršího známého královéhradeckého tisku i nototisku patrné. Nutno ještě zmínit, že je velmi těžko myslitelné vydání tohoto tisku po roce 1620.

Přínosem této práce je zjištění autorství textů a hudby některých písní. Jedná se o čtyři písně z osmi, a těmi jsou druhá, třetí, čtvrtá a osmá. II. *Auf meinen lieben Gott (Na mého milého Boha)* od skladatele Jacoba Regnarta. III. *Was mein Gott will (Co chce můj Bůh)* Autorem jejího textu je Albrecht Alcibiades a hudbu složil Claude Sermisy. IV. *Herzlich thut mich verlangen (Srdečně mi způsobuje dosažení)* hudbu zkomponoval Hans Leo Hassler a text napsal Christoph Knoll. VIII. *Valet will ich dir geben (Chci ti dát sbohem ty zlý falešný světě)* autorem textu je Valerius Herberger a skladatelem

melodie Melchior Teschner. Po zjištění autorství písní se vynořuje stopa vedoucí k okruhu skladatelů dvora Rudolfa II. Jaké bylo propojení Kleinwechtera s pražskou hudební scénou není možné na základě dochovaných pramenů usuzovat, ale hradecký tiskař díla svých současníků sdružených okolo osoby Rudolfa II. evidentně znal. Krom vazby na místní hudební centrum měl Kleinwechter pojem i o nové zahraniční kancionálové literatuře, vždyť zařadil ke svému tisku pouze čtyři roky starou (1614) píseň *Valet will ich dir geben* z luterského německy mluvícího zahraničí.

Skutečnost, že osm pohřebních písní připojil k Rauchově *Pokladnici* královéhradecký tiskař, byla známa již před zvolením tohoto tématu, ovšem v jediném stručném článku o Rauchově životě a díle od Conrada Buchwalda nebylo Kleinwechterovo jméno uvedeno! V obou soupisech Kleinwechterových tisků od Josefa Johanidese (1969, 1973) zase není uvedena *Pokladnice* Caspara Raucha, a tím ani zmíněna notová příloha. Jeho dvě textové formulace z úvodu a závěru notové přílohy jednoznačně identifikují Martina Kleinwechtera jako dramaturga a nototiskaře zkoumaného přívazku. Objevem této práce je i spojení mezi osobou hradeckého tiskaře a vratislavským autorem *Pokladnice*. Podařilo se také prokázat, že pán Adam Zylvar ze Silbersteina přiměl Caspara Raucha k tisku jeho díla a nabídl mu tisk u svého poddaného Martina Kleinwechtera. Toto zjištění přináší vysvětlení toho, jak je možné, že Caspar Rauch žijící ve Vratislavi vydal své dílo v Hradci Králové. Dalším dílem pomyslné skládačky je podobné náboženské přesvědčení Caspara Raucha a Martina Kleinwechtera. U něj je ještě evidentní vazba na již veskrze barokní téma, kterým bylo křesťanské loučení se s tímto světem. Tato tematika velmi dobře koresponduje s Rauchovou *Pokladnicí*, a to především s její poslední

kapitolou.²⁰⁴ S největší pravděpodobností právě proto s dovolením autora připojil Martin Kleinwechetr osm pohřebních písní k tomuto výtisku.

Co se týče stavu bádání, osobnost Caspara Raucha i jeho dílo by si zasloužily podrobnější výzkum. Téma nejstaršího nototisku probádal Petr Daněk, o Kleinwechterově tiskárně a tiskárně v Dobrovicích se však nezmiňuje. Tato práce přispěla vypátráním autorů textů a skladatelů melodií čtyř písní, ostatní písně ještě čekají na své objevení.

²⁰⁴ Obsah posledního klenotu *Pokladnice*:

1. 51 výroků o Smrti
2. 15 písní, jak jsou při našich pohřbech zpívány
3. O zmrtvýchvstání mrtvých, nejmladších dnech a věčném životě
4. Nářek všech lidí, o jejich ubohosti a o jednání posledního soudu
5. Nato veřejná zpověď
6. Že blahoslavenství a věčný život bude dosažen skrze víru trefné výroky z Bible
7. O milé společnosti, kterou budeme užívat se svatými anděli v nebi ve věčné radosti a blahoslavenství.
8. O radostném stavu božích dětí ve věčném životě trefné výroky z Bible

Seznam použité literatury:

Prameny:

BUCHWALD, Conrad, *Zur schlesischen Künstlergeschichte*, Breslau, 1919.

KAlendář Hospodářský a Kancellářský / s Pranostykau Hwězdářskau ... K Létu Páně: MDCXXI [= 1621] ... / Valentin Hanek Von Seyffersdorf portál KPS NKČR: https://aleph.nkp.cz/F/8VHN1L2PB392PEGV2KB4YDMBJQFEEIDPYKHDXTPIE7N78XEJYB-16767?func=full-set-set&set_number=189960&set_entry=000011&format=999 [24.7.2019].

RAUCH, Caspar, *Ein SchatzKasten voller Clainodien von allerley schönen Trostsprüchen auß Heyliger Schrift deß Alten und Newen Testaments*, Königin Grätz ob der Elben (Hradec Králové) 1618.

Rudolfův Majestát, Praha 1609 česká edice online: https://cs.wikisource.org/wiki/Majest%C3%A1t_Rudolfa_II._na_n%C3%A1bo%C5%BEensk%C3%A9_svobody [24.7.2019].

SUCHÁ, Ema, ed., *Články, v nichž se probírají změněné zlořády*, in: *Kniha svornosti: symbolické čili, vyznavačské spisy evangelických církví augsburské konfese: nové české znění podle standardní německo-latinské edice, s přihlédnutím k dosavadním převodům*, Praha, 2006.

SUCHÁ, Ema, ed., *Hlavní články víry*, in: *Kniha svornosti: symbolické čili, vyznavačské spisy evangelických církví augsburské konfese: nové české znění podle standardní německo-latinské edice, s přihlédnutím k dosavadním převodům*, Praha, 2006.

Literatura:

BAŤOVÁ, Eliška, *Bratrská kancionálová tvorba předbělohorské doby novými očima?, Za Kralickou do Kralic, aneb 400. výročí Bible kralické*, Brno 2013.

BAŤOVÁ, Eliška, *Písně bratra Jana Augusty: druhá tvář bratrské hymnografie*. Praha 2018.

ČERNÝ, Jaromír, *Hudba v českých dějinách od středověku do nové doby*, Praha 1989.

ČORNEJOVÁ, Iva, KAŠE, Jiří, MIKULEC, Jiří, VLNAS, Vít, *Velké dějiny země Koruny české VIII.*, Praha 2008.

DANĚK, Petr, *Skladatelské osobnosti vrcholné renesance II, X. Hans Leo Hassler, kapellmeister, cammerorganist, oberster musikus und kaiserlicher hofdiner von haus aus (a jeho bratři)*, in: *Hudební rozhledy* 65, 2012, č. 10, s. 49-50.

DANĚK, Petr, *Skladatelské osobnosti vrcholné renesance VII. Franz Sale (kol. 1540–15.7. 1599, Praha). Deditissimus caesareus musicus*, in: *Hudební rozhledy* 64, 2011, č. 7, s. 52-53.

DANĚK, Petr, *Skladatelské osobnosti vrcholné renesance XII. Philippus de Monte (1521, Mechelen – 4.7. 1603, Praha) Sacrae caesariae majestatis capellae magister*, in: *Hudební rozhledy* 64, 2011, č. 12, s. 46-47.

DANĚK, Petr, *Skladatelské osobnosti vrcholné renesance II. /VIII. Jiří Rychnovský / Georgius Richnovinus, Musicus ceber, Civis Chrudimensis (1540/45, Rychnov nad Kněžnou – 1616, Chrudim)*, in: *Hudební rozhledy* 65, 2012, č. 8, s. 56-57.

DANĚK, Petr, *Skladatelské osobnosti vrcholné renesance II. /XII. Jacobus Regnart Flandro, Sacrae Caesariae Maiestatis Musicus und ViceCapellmeister (a jeho bratři)*, in: *Hudební rozhledy* 65, 2012, č. 11, s. 50-51.

EVANS, Robert, *Rudolf II. a jeho svět*, Praha 1997.

FLAJŠHANS, Václav, *Písemnictví české slovem i obrazem od nejdávnějších dob až po naše časy*, Praha 1901.

CHYBA, Karel: *Dobrovická tiskárna. Ročenka Univerzitní knihovny v Praze 1958*. Praha 1959.

JANÁČEK, Josef, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha 2014.

JANÁČEK, Josef, *Ženy české renesance*, Praha 1987.

JIREČEK, Josef, *Dějiny literatury české. Díl I, Rukověť k dějinám literatury české do konce XVIII. věku, ve způsobě slovníka životopisného a knihoslovného*, Praha 1876.

KAVKA, František, *Bílá hora a české dějiny*, Praha 1962.

KMETZ, John, *Music in the German Renaissance: Sources, Styles, and Contexts* New York 1994.

MELMUKOVÁ, Eva, *Patent zvaný toleranční*, Neratovice 2013.

MIKULKA, Jaromír, *Dějiny Hradce Králové do roku 1850*, Hradec Králové 1995.

OSZCZANOWSKI, Piotr, GROMADZKI, Jan, *Theatrum vitae et mortis: grafika, rysunek i malarstwo książkowe na Śląsku w latach ok. 1550-ok. 1650*, Wrocław 1995.

JOHANIDES Josef, *První knihtiskárna v Hradci Králové (Martin Kleinwechter)*. in: Strahovská knihovna, sborník Památníku národního písemnictví 4. Praha 1969, s. 66-94.

JOHANIDES, Josef, *Staré královéhradecké tisky*. Hradec Králové 1973.

ŘÍČAN, Rudolf, *Dějiny jednoty bratrské*, Praha 1957.

SCHOLTEN, Frits, *Adriaen de Vries, 1556-1626, Imperial Sculptor*, Amsterdam 1998.

ŠVENDA, de Paula František, *Druhý Železný Obraz Města Králové Hradce nad Labem*, Hradec Králové 1804.

VESELÁ-PRUDKOVÁ, Lenka, *Židé a česká společnost v zrcadle literatury: od středověku k počátkům emancipace*, Praha 2003.

VOLF, Josef, *Dějiny českého knihtisku do roku 1848*, Praha 1926.

VOREL, Petr, *Velké dějiny země Koruny české VII.*, Praha 2005.

Online zdroje:

AABENRAA-MAJOLIKA, *Nový velký ilustrovaný slovník naučný, svazek XVIII., dodatky I.*, https://archive.org/details/slovník_naucny-18/page/n89?q=Kleinwechter [24. 7. 2019].

BLANKENBURG, Walter, J Vincent, Hassler family, online:
Panetta <https://www.oxfordmusiconline.com/grovemusic/view/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/omo-9781561592630-e-0000012525?result=1&rskey=vFaemr#omo-9781561592630-e-0000012525-div1-0000012525.2> [24. 7. 2019].

BRAATZ, Thomas, ORON, Aryeh, *Chorale Melodies used in Bach's Vocal Works Wo soll ich fliehen hin Auf meinen lieben Gott*, online: <http://www.bach-cantatas.com/CM/Wo-soll-ich-fliehen-hin.htm> [24. 7. 2019].

BROWNE, Francis, *Valet will ich dir geben Text and Translation of Chorale*, online: <https://www.bach-cantatas.com/Texts/Chorale039-Eng3.htm> [24. 7. 2019].

CAZEAUX, Isabelle, BROBECK, John T., *Sermisy [Cermisy, Sermizy, Sermysy, Sernisy, Servyzy]*, Claudin [Claude] de, online:
<https://www.oxfordmusiconline.com/grovemusic/view/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/omo-9781561592630-e-0000025468?rskey=Y9Qrtp&result=1> [24. 7. 2019].

Herzlich thut mich verlangen, online:
https://hymnary.org/text/herzlich_thut_mich_verlangen [24. 7. 2019].

Herzlich tut mich verlangen Text and Translation of Chorale, online:
<https://www.bach-cantatas.com/Texts/Chorale073-Eng3.htm> [24. 7. 2019].

JULIAN, John, *Christoph Knoll*, online: https://hymnary.org/person/Knoll_C3 [24. 7. 2019].

JULIAN, John, *Valerius Herberger*, online:
https://hymnary.org/person/Herberger_V [24. 7. 2019].

PANETTA, Vincent J., BLANKENBURG, Walter, *Hassler family*, online:
<https://www.oxfordmusiconline.com/grovemusic/view/10.1093/gmo/9781561592630.001.00010001/omo-9781561592630-e-0000012525?result=1&rskey=vFaemr#omo-9781561592630-e-0000012525-div1-0000012525.2> [24. 7. 2019].

PASS, Walter, *Regnat, Jacob*, online:

<https://www.oxfordmusiconline.com/grovemusic/view/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/omo-9781561592630-e-0000023079> [24. 7. 2019].

SCHAFF, Philip, *New Schaff-Herzog Encyclopedia of Religious Knowledge, Vol. V: Goar – Innocent*, online:

http://www.ccel.org/ccel/schaff/encyc05/Page_232.html [24. 7. 2019].

Text and Translation of Chorale, online: <http://www.bach-cantatas.com/Texts/Chorale077-Eng3.htm> [24. 7. 2019].

VYTLAČIL, Lukáš Michael, *Hassler, Hans Leo*, online:

http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=1276 [24. 7. 2019].

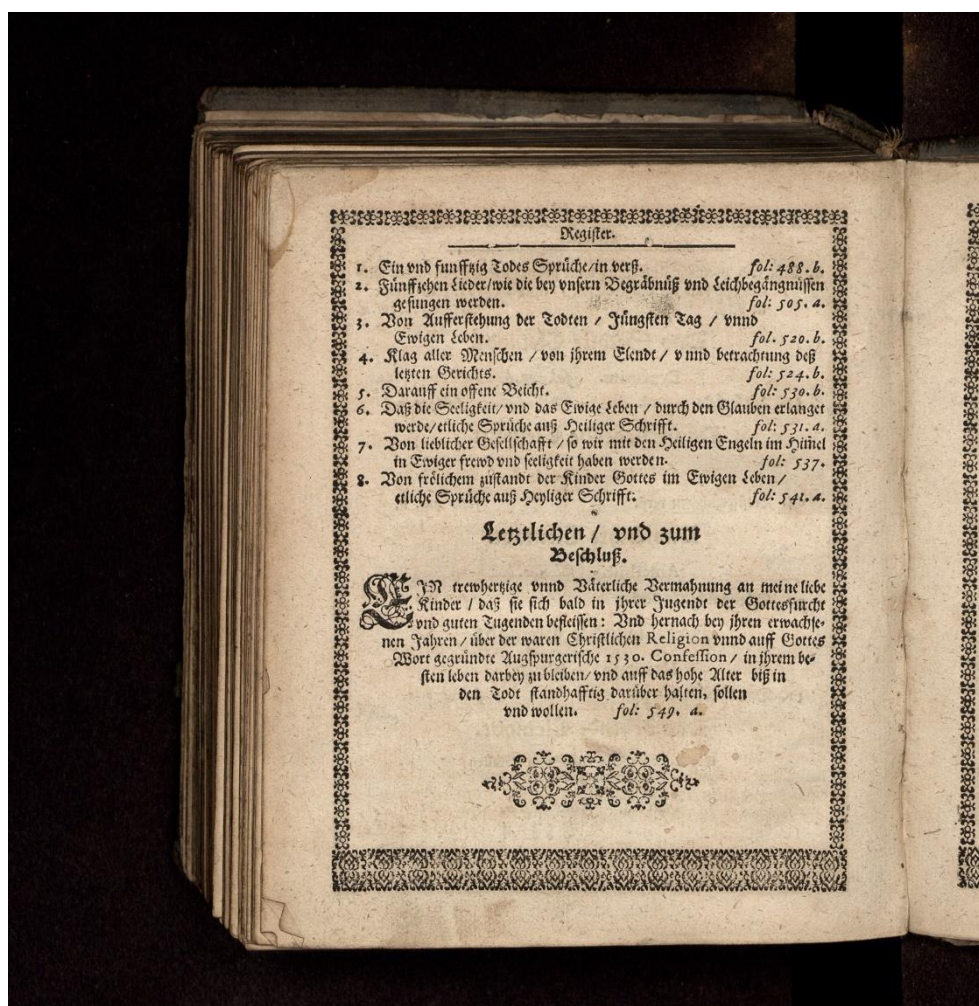
VYTLAČIL, Lukáš Michael, *Regnart, Jacob*, online:

http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=5322 [24. 7. 2019].

Přílohy

1. Oskenované písně

Dostupé online in: [https://gdz.sub.uni-goettingen.de/id/PPN587354755?tify={%22pages%22:\[609\],%22panX%22:0.458,%22panY%22:0.541,%22view%22:%22export%22,%22zoom%22:0.776%22}\[24.7.2019.\]](https://gdz.sub.uni-goettingen.de/id/PPN587354755?tify={%22pages%22:[609],%22panX%22:0.458,%22panY%22:0.541,%22view%22:%22export%22,%22zoom%22:0.776%22}[24.7.2019.])

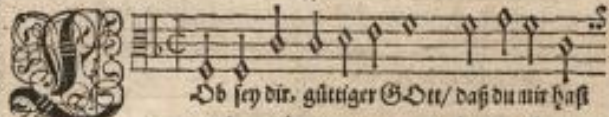

Solgen

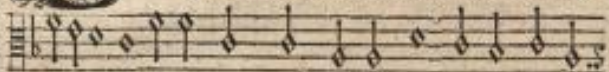
Nicht Geistliche Lieder / so

dem 3. Authore dieses Schatzkastens, vom
Buchdrucker, auß Christlicher wolmeinung, zugegeben.

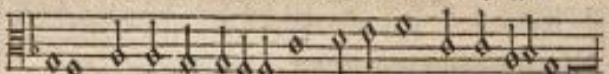
L

Ob sey dir, gültiger Gott/ daß du mir hast

offenbaret/ deinẽ Sohn, mein Heyl vñ Hert/ der sich selbe nit

sparet: sondern gab in elid groß/ mir on maß/ bis in tod willfaret.

Keinen Trost denn dich allein / hab ich, Jesu Christ, auß Er-
den: sih an dein Fleisch vnd gebein/ hilf mir auß gefehret: son-
derlich in sterbens not/ daß der Tod/ mir ein schlaff muß werden.

Laß mich dir befohlen seyn/ beyd im leben vnd im sterben: hilf
den Glauben halten rein / vnd in dein Blut ferben: rath voll-
brachten Kampff vnd lauff/ bald darauff/ deß lebens Kros erben.

Pfleg mein släts durch deinen Geist / vnd vorauf wenn ich werd
liegen / vnd mein krafft wie Wachs zerfließt / in den letzten zügen:
gib daß ich in dir verscheid / vnd mit freud / im Gericht mög siegen.

a Nere

Herr Gott, vom Himmelreich: heiligt dein Na-
men: zukomm uns dein werdes Reich: dein Will gescheh allforten:
frist das leben mit gedult: tilg die schuld: hilf vom übel/ Amen.

I L
DISCANTVS.

Auff meinen lieben Gott: etc.

AL T O.

Auff meinen lieben Gott: etc.

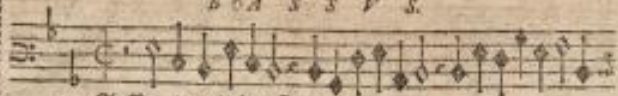
T E N O R.

Auff meinen lieben Gott: etc.

B A S.

Christu
mich er
Christu
oder me
Grens
gleiche
Am
lest uns
Namen

B O A S S F S.

Auff meinen lieben Gott / etc.

Duff meinen lieben GOTT / traw ich in angst vnd noth /
der kan vns allzeit retten / in trübsal, angst vnd nöthen /
mein Unglück kan Er wenden / es steht in seinen Händen.

Ob mich mein Sünd ansicht / wil ich verzagen nicht / auff
Christum wil ich bawen / vnd ihm allein vertrauen / Ihu thu ich
mich ergeben / im Tode vnd auch im Leben.

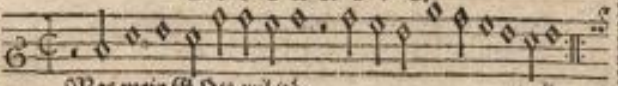
Ob mich der Tode nitte him / ist sterben mein gewinn / vnd
Christus ist mein Leben / dem thu ich mich ergeben / ich sterb heut
oder morgen / mein Seel wird Er versorgen.

O mein HErr Iesu Christ / der du so gützig bist / ver mich am
Creuz gestorben / hast mir das Heyl erworben / gib vns allen zu
gleiche / das Ewig Himmeltreiche.

Amen zu dieser Stund / sprech ich auß Herzen grunde / Du wol-
lest vns thun leiten / HErr Christ zu allen zeiten / auff das wir deinen
Namen / ewiglich preisen / Amen.

I I I.

DISCANTVS.

Was mein GOTT wil / etc.

The image shows a page from an antique music manuscript, likely a choir book. The page is divided into four vocal parts: Soprano, Alto, Tenor, and Bass. Each part has its own staff with musical notation and lyrics. The lyrics are in German and read: "Was mein Gott will, etc." The page is decorated with a large, ornate initial 'E' on the right side, which is part of a larger text block. The manuscript is written in a historical style, with a clear focus on the vocal lines.

Soprano
Was mein Gott will, etc.

Alto
Was mein Gott will, etc.

Tenor
Was mein Gott will, etc.

Bass
Was mein Gott will, etc.

E trawt
meine
nicht
selber
uns ja
Nun
len
stille
ben/
überwa
No
gen
vertagt
Ehren
sprech

B A S S V S.

Was mein Gott wil/

Was mein Gott wil, das gescheh allzeit/sein Will der
 Geist der beste. :/: Zu helfen den Er ist bereit / die an
 ihn glauben feste. Er hilfft auß noth / der fromme
 Gott/ vnd tröst die Welt mit massen/ wer Gott ver-
 trawt / seht auff ihn bauw/ den wil Er nicht verlassen.

Gott ist mein Trost vnd Zuversicht / mein Hoffnung vnd
 mein Leben/ :/: Was mein Gott wil das mir geschieht/ wil ich
 nicht widerstreben. Sein Wort ist waar / denn all mein Haaz/ Er
 selber hat geschlet/ Er hüt vnd wacht / stets für vns tract/ auff das
 vns ja nichts fehlet.

Nun muß ich hie von dieser Welt / abscheiden in Gottes Wil-
 len :/: Zu meinem Gott wenns ihm gefelt / wil ich ihn halten
 stille/ Meine arme Seel, ich Gott befehl / in meiner letzten stun-
 den / du frommer Gott/ Sünd, Höl vnd Todt/ hast du mir
 überwunden.

Noch eins HErr wil ich bitten dich / du wirst mirs nicht versa-
 gen :/: Wenn mich der böse Geist ansicht / so laß mich nicht
 verzagen. Hüff, starr vnd wehr/ ach Gott mein HErr / zu
 Ehren deinem Namen / wer das begehrt/ der wird gew'irt/ drauff
 sprech ich frölich, Amen. a in

III, °
DISCANTVS.

Herzlich thut mich verlangen. ♪.

ALTVS.

Herzlich thut mich verlangen. ♪.

TENOR.

Herzlich thut mich verlangen. ♪.

Du
deln Du
grauen
ich an se
We
mich des
schret hi
Da
wecker m
und lebr
der Tot

B A S S V S.

Herzlich thu mich verlangen / ic.

Derlich thu mich verlangen / nach einem seligen End. /: Weil
ich hie bin vnsfangen / mit Leib sat vnd Blend. Ich hab lust abzu-
scheiden / von dieser argen Welt / sehn mich nach ewiger Freud in
Dy Jesu kom mir bald.

Du hast mich ja erlöset / von Sünd, Tode, Teuffel, Hell. /: Er hat
dein Blut gelostet / drauff ich mein hoffnung stell. Warum ist mir denn
gramm / für den Tode vnd Hellschen Ghind / weil ich auff dich habamen / bin
ich ein seligs Kind.

Wenn gleich süß ist das Leben / der Tode sehr bitter mir. /: Weil ich
mich doch eruchen / zu sterben willig dir / ich weiß ein besser Leben / als mein Seel
schreyt hin / des fremd ich mich gar eben / Starben ist mein gewinn.

Der Leib zwar in der Erden / von Wirmen wird verzehret. /: Wer er-
wecket werden / durch Christum sch'n verkläret / wird leuchten als die Sonne
vnd lehn ohn alle noth / in Hantscher freud vnd wonne / was stude mir denn
der Tode?

Ob mich die Welt auch reizet/lenget zu leben/hier : Und mir auch immer
 gehet/Ehr/Geld/Gut/all je Biet/doch ich das gar nicht achte/es wehre
 ein kleine zeit/das Himlisch ich betrachte/das bleibe in Ewigkeit.
 Wenn ich auch gleich im schilde / von meinen Freunden gut : Das
 mir und ihnen beimgt leide / doch tröst mir meinen muth / das wir in größern
 freuden / zusammen werden tomm / und bleiben vngescheiden / im Himmel-
 schen Thron.
 Ob ich auch hinet lasse / betrübte Waislein : Der noch mich über-
 massen / jammert im Herzen mein. will ich doch gerne sterben und eramen mit
 nem Gott. Er wird sie wol versorgen/verren auß aller noth.
 Was thut ihr so sehr jagen jr armen Waislein : Solt euch GOTT
 hilff vertragen / der freiß die Raben klein / freinet Wimen und Waislein/ist
 er der Vater treu/ von dem, der sie thut nöten/das glaube ehn alle schen.
 Befehn euch GOTT der HERR / ihr vielgeliebten mein : Trauret
 nicht allzu sehr/über dem abschied mein/bestendig bleibt im Glauben/wir wer-
 den in kurzer zeit/einander wider schauen/dort in der Ewigkeit.
 Du wil ich mich ganz wenden zu dir HERR Christ allein : Sieh mir
 ein klüg Ende/ send mir dein Engeln/siehe mich ins ewig leben/das du er-
 wölten hast/durch dein Leiden und Sterben / und blutiger Verdienst.
 Hilff das ich gar nicht mancke von dir HERR Jesu Christ : Den
 schwachen Glauben stercke/in mir ja aller eist/hilff mir eitelich ringen/dein
 Hand mich halte fest/das ich mag fröhlich singen das consumatum est.

V.
Ein Ander Lied/im vorigen thon.

N Leben und im Sterben / ist das mein höchster Tref :
 Das ich zum Ewigem leben / durch Christum bin erlöset / des
 freud ich mich von Herzen / wünsch darnach alle Stand / weil
 all mein klag und schmerz / wird haben da ein End.
 Du bistu liebe Seelen mit Sünden angefeckt : Doet
 wirstu seyn ganz reine / heilig und vnbesieckt / mein leb auch schön verklärer /
 so ist leuchten als die Sonn / auß Gnad ist vns bescheret / ewige Freud
 und Wonnen.

S
 anscha
 auß gut
 J
 weis in
 dein P
 verneh
 D
 künfft e
 Himlisch
 An
 werd sei
 GOTT
 D
 ther sehr
 herrlich
 D
 Jung v
 fröhlich
 W
 lich mi
 schwece
 Herzen
 W

Solten wir vns nicht freuen/auff solche herrlichkeit :/: Da wir werden
anschawen / dich O Dreyfaltigsten/ Götter Vater/ Sohn/ heilige/ Geist/ der du
auff gütigkeit/ dein Himlich Reich vns Erben heißt/ das du best selbst bereit.

Ich ward mit frölichem Herzen / dich Vater schawen an :/: Lieblich
wirst mich ergehen/ Jesu mein Dreytagam/ wirst mich in dein Arm fassen/ in
dein Pallast einfühen / du heiliger Geist ohn massen / wirst solche lust
verrichten.

Da wird die meng der Englein/derer viel tausend seyn :/: Meinert Zu-
kunftt erfreuet seyn/ mich nennen mitren ein/ mit ihu werd ich auch singen/ in
Himlische Cantorey / das wird im Himel erklingen / ach wer ich bald dabey.

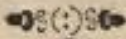
Auch werden mich annehmen/ die heiligen Väter all :/: Die ich allbald
werd kennen / sie anreden allzumal / herrlich sie werden sprechen/ von vns in
Götter vnd Herrn/ ihre Red von grossen sachen/ wird lieblich seyn zuhören.

Dort werd ich wider schawen / die mir der Todt entsand :/: Die ich
ther sehe bey andren/ mein allertheueste Freund/ Ich werde sie da finden/ in grosser
herrlichkeit/ vns sol denn nicht mehr scheiden/ der Todt in Ewigkeit.

O freude vber freude / die wir dort werden han :/: Keis Menschen
Zung vnd Rede/ sie nicht aussprechen kan/ wir werden ewig jauchzen/ mit sehr
frölichem schall/ schreyen / klagen/ wein vnd schmerzen/ wird von vns sichen all.

Wenn ich solches bedencke / der Welt ich werde gram :/: Dmbs yet-
lich mich nicht leencke / das Himlich liegt mir an / sein Erck wird mir zu
schwere / vmb solcher herrlichkeit / wolt das ich schon da were / die wer meines
Herzen freud.

Was solt mich hie auffhalten / in dieser schänden Welt :/: Jule
fort ich es thu halten / was der Welt wolgefelt / weg
Welt/ weg Geld/ weg Ehre/ vnd was vergeng-
lich ist / beh ewigen mich gewehre/ dir
ich Herr Jesu Christ.

B

Ein

Ein anders, im nachfolgenden Thon.

Ech weiß daß mein Erlöser löst / ob ich sñen hie auß Erden / hab
Sünd getan vnd sterbe / all meine Sünde sind erlöst / nicht einer
kan mir schaden / so groß ist Gottes Gnad / welcher mit seinen lie-
den Sohn / Jesum Christ hat geschicket / liebers war nichts in seinem
Thon / Heran mein Herr gedencke.

Er wird hernach mich auß der Erd / leblich wider erwecken / mich sol kein
Feind mehr schrecken / Hell, Teuffel, Tod, oder was mehr / entzogen ist der
freunden / reuirt Er auß mir kein Leiden / trost das ihm etwas widerbill. zu
treten ist die Schlang / O HERR mein Seel ich dir befehl / gnad ist bey
dir die menge.

Zu dir hab ich mein Zuversicht / vnd werde nicht betrogen. se bey den vner-
zogen / auß das sie durch dein Wort erkennet / Christen werden vnd bleiben /
Himliche Güter lieben / selig vollenden diese Zeit / sonst den, so deinen Na-
men erkennen, vnd in Ewigkeit / newlich anschawen / Amen.

DISCANTVS.

gab
le
ben
leit.
leib
mache
lege
spre

V I I.

Si bona suscepimus.

eil wir vom H^{er}ren mancherley guto vnd viel
Nun al so sol len wir auch gesinn seyn ab-

gaben / zu vnserm zeitlichen Leben, mit freuden empfangen ha-
le zeit / das wir vñ Gott duddt alle trüb sal vnd wider wer tig

ben: Warum solten wir den nicht auch vom Herren / gedultig
keit, weil vns Gott das Leben, selbo hat ge ge ben, so hat Er o

leiblich trüb sal annehmen / die Er vns zu gutt auß lieb thut auff,
macht widerustt zunehmen: drustt laße vns sein Willen ehren, vnd

legen e sprechen: Der H^{er} hat es gegeben / der H^{er}: hat es genossen:

W ij

Wk

Wie es dem Herrn am besten gefallen hat, vñ er, s vor beschloffen
in sein Rath so ist geschehn die th at. Der Name des Herren sey ge
lobet allzeit / von nun an bis in Ewigkeit. In solcher betrübten
Lase vns auch bedencke
noe / hat Job nichts gethan wider Gott / noch mit sein Mund be
hent / das new Leben vñ Herrn bereuet / welches Er den sei nen
gangen strazt ein thorbait / sondern fort zu aller zeit / Gott ge lo
an seinem Tag gebt wird / nach sein eignit Leib geziert. O gibts Herr
bet in aller frölichkeit / vñ sein werck gerümt in sein grossen herkeid.
auch vns auß gütigkeit / vñ nim vns zu deiner Herr lig keit / Amen.
Beschluß

V
Stim
lebe
V
Stim
lohm

VIII

Beschluß V. H.

Discantus à 1. Voc.

V *Alte* wil ich dir geben / du arge falsche Welt /
Dein sündlich böses Lebl / dir thauß mir nichts gefelle / } im

Hünd ist gut wohnen / hinauß steht mein beyer / da wird Gott ehlich
lohnem / dem wer ihm dient allhier.

Alte

V *Alte* wil ich dir geben / du arge falsche Welt /
Dein sündlich böses Lebl / dir thauß mir nichts gefelle / } im

Hünd ist gut wohnen / hinauß steht mein beyer / da wird Gott ehlich
lohnem / dem wer ihm dient allhier.

T E N O R

V Alet wil ich die geben / du arge falsche Welt /
 Dein sündlich böses Leben / durchaus mir nichts gefelt /

Himmel ist gut wohnen / hinauff steht mein begier / da werd Gott ehrlich
 lohnen / dem wer ihm dient allhier . 1/2

V A G A N S.

V Alet wil ich die geben / du arge falsche Welt /
 Dein sündlich böses Leben / durchaus mir nichts gefelt /

hinauff steht mein begier / da werd Gott ehrlich lohnen /
 dem wer ihm dient allhier . 1/2

F A S.

V

Rat
 schenken
 meinen
 Lir
 und S
 in mein
 Ver
 schaden
 Schief
 Sch

Tenor

BASSVS. a 5.

V

lehnen / dem vor ihm dient allhier. 1/2

Rach mir nach deinem Herzen / O Jesu Gottes Sohn / so ich ja dulden
schmerzen / hilf mir Herr Christ davon. Verküry mir alles leiden / stehet
meinen blöden Muth / laß mich selb abschneiden / sey mich in dein Erbarm.

In meines Herzens grunde / dein Nam und Creut allein / sündelt allzeit
und Sünde drauß kan ich frölich seyn. Erschein mir in dem Duld / in trost
in meiner noth / wie du. O Herr Christ / so müde / dich hast gebirt zu todt.

Verbirg mein Seel auß Gnaden / in deiner offen Seit / rüch sie auß allem
schaden / in deiner Herrlichkeit / der ist wol hie gewockt / wer kömpt ins hünlich
Schloß / der ist ewig genessen / wer bleibet in deiner Schloß.

Schreib meinen Namen außs beste / ins Buch des Lebens ein / vnd bind
mein Seel gar feste / ins schöne Bündelein / der die im Him-

mel grünen / vnd für dir leben frey / so wil ich eutz
rühmen / daß dein Herz were sey. Rep:
So wil ich ewig rühmen / Daß dein
Herz süße sey.

Gedruckt in der Stadt Königin Gräß ob der Eben.
Anno M DC XVIII.

Jenny 743. 16-20. 011 1884. 14. 2237

Johanidesův seznam tisků Martina Kleinwechtera

JOHANIDES Josef, *První knihtiskárna v Hradci Králové (Martin Kleinwechter)*. in: Strahovská knihovna, sborník Památníku národního písemnictví 4. Praha 1969, s. 66-94.

Existuje sice tisk s datem 1628 (Zlatý spasení lidského fetiš... přeložen od Jana Arnolta Lehenstejn, Správce Impresy v Hradci). Jedná se však zřejmě o pseudo-hradecký tisk. Předně by Arnold v té době nevystupoval jako správce impresy, ale jako tiskař, potom tvar „Lehenstejn“ se nikde jinde nevyskytuje. Jde tedy asi o tisk mnohem mladší, asi z počátku 19. století.³² Navědčuje tomu i jeho vyzdobení. Literatura o dalších osudech Jana Arnolda Lehnického mlčí. Mýlí se například Zíbrt,³³ který jej zaměňuje s jeho synem Janem Arnoldem (později z Dobroslavína) a mluví o něm ještě v roce 1668. Víme však jenom, že se jeho syn Jan Arnold narodil v Hradci a v roce 1653 přiznal do Litomyšle. Ale to už nepatří do tohoto článku.

4. Tisky Martina Kleinwechtera a Jana Arnolda

Úvodem děkuji za laskavé svolení k nahlédnutí do rukopisu Rukověti (dr. J. Hejnicovi), do rejstříku Knihopisu (doc. Fr. Horákoví) a do rukopisu Soupisu cizojazyčných bohemik v Základní knihovně ČSAV. Odbor. prac. Univerzitní knihovny v Praze K. Chybovi děkuji za informace o literatuře. Údaje z brněnské Univerzitní knihovny mi poslal ochotně J. Vobr.

Z bibliografi jsem se opíral hlavně o Rukověť, o Knihopis, Jungmannovu Historii literatury české a Zíbrtovu Bibliografii české historie, díl IV.

Pátral jsem v katalozích pražských i dvou hradeckých knihoven. Dostí materiálu jsem získal i z rukopisu J. Bartsche, Soupis... Záznamy jsou tam, bohužel, velmi stručné.

Kleinwechterovy vléčické tisky

- 1614 : 1. Kleine Biblia /vnnnd Tägliches Handbuch: Darinnen nicht allein die gewöhnlichen Sontags Evangelia und Episteln/ ... sondern auch auff alle Tage durchs ganze Jahr eine sonderliche Lection, Epistel vnd Evangelium/ ... verfasst ... Zu Wilschütz/im Königreich Böheim/ bey Martin Kleinwechtern. Im Jahr 1614. (Gedruckt zu Wilschütz/ Im Königreich Böheim/ Bey und in Verlegung Martin Kleinwechters. Im Jahr Christi: M. DC. XIII. [= 1614]) 4°. (:)⁴-A⁴-Z⁴-Aa⁴-Zz⁴-Aaa⁴-Zzz⁴-a⁴-aa⁴-aaa⁴ [= CCCCLXXXVIII] ll.
Praha: UK (46 B 72)
K. Chyba, str. 93-94, pozn. 141
2. Elegia funebris ... Catharinae D. Henrici baronis a Waldstein relictae. . . 2. die Aprilis defunctae filiae ad D. Hanibalem ... a Waldstein ... scripta a M. S. F. ministro scholae Arnaviensis. Wilschitzii, Typis Martini Kleinwechteri. Anno CIO IOCXIII. [= 1614] 1 list.
Wroclaw: Bu (570077)
Chyba, str. 94, pozn. 143

32 Dle sdělení dr. J. Vobra z Univerzitní knihovny v Brně, jemuž děkuji za informace.
33 Zíbrt, Č.: Z dějin českého knihtiskářství. Ml. Boleslav 1939, str. 96

3. KNOR, Andreas: pamflet, výtisk v Vléčích [1614-1615] Rukověť III, str. 51; Tischer, Fr., str. 284-285
4. Leichenpredigt. [Wilschütz, M. Kleinwechter 1614] Benzing, str. 463
5. MATHIAE, Václav: Strena officiosa animi in renovationem amplissimi senatus Reginae Curiensis cis Albim per ... Ioannem Albertum de Trnize etc. S. C. M. iudicem Veteris Urbis Pragensis ... 22. Septemb. anni 1614 feliciter factam contexta per Vencesilium Mathiae Solnicenium. Wilschitzii in officina typographica Martini Kleinwechteri. [1614] 8°. [VIII] 11.
Praha: Strah. knih. (FK II 100 přív. 15)
Rukověť III, str. 286-287
6. Gründliche Wahrhaftige/vnd erschrockliche Neue Zeitung/ Was vor ein Wunderzeichen sich nahend bey der Stadt Böhmischen Reichenaw genandt/ den 7. ... Julii/ dieses 1616. Jahres/zugetragen: Vnd was der ... Gott durch dasselbe einem fromen ... Manne/ mit Namen Hanns Isswey aus New Tandorff/ geoffenbahret/vnd allen Menschen zur Abschew ... anzeigen lassen ... Gedruckt zu Wilschütz/ bey Martin Kleinwechtern. Im Jahr/1616.4° [IV] 11.
Praha: MK (43 E 19)
Zíbrt IV, 3280; Chyba, str. 94, pozn. 144

Kleinwechterovy hradecké tisky

- 1615 : 7. CARCHESIUS, Jan: Rytmové od kněze Jana Carchesia Třeбенického, správce církve v Kostelci na panství Náchodském učinění, na smrt Doroty Špátovy, manželky p. Jakuba Špáty, purkrabího náchodského. V Kr. Hradci u M. Kleinwechtera 1615. . .
Jungmann IV, 169; Knihopis č. 1462 - nezjištěn žádný výtisk.
8. ŠPÁTA mladší, Jakub: Píseň Jakubá Špáty (=syna mladšího:) na smrt matky své Doroty Špátové, manželky Jak. Špáty, purkrabí Náchodského 1615 v Hradci u Kleinwechtra.
Jungmann IV, 198; Jireček II, str. 259; Knihopis č. 15.927 - nezjištěn žádný výtisk. Tisky č. 7 a 8 jsou zřejmě jen částmi tisku č. 17.
- 1616 : 9. Beatis Manibus nobilis ... dn. Ioannis Czienivicii a Libina, civis et senatoris reip. Hradecensis supra Albim ... post exantlatos in eadem rep. Hrad. annis XXXIII. [= 33] ... ex hac misera vita 28. Octob. ... anni MDCXVI. [= 1616] placide evocati ... (Hradecii cis Albim excedebat Martinus Kleinwechter.) [1616]. 4°. [IV] 11.
Praha: MK (49 C 15 přív. 54)
Zíbrt IV, 3256; Rukověť II, str. 24
10. Catechesis C[hrist]iana ... (Ao. 1615 die boh. Aufg. [?] 1616) Bartsch, pag. 131
Patrně překlad dřívějšího vydání mně neznámého názvu, pravděpodobně do němčiny.
11. BOROVSKÝ z BOROVNA, Blažej: Manipulus Concionum Funebraliū.

- Pars prima. To gest: Kázanj Pohřebnjch Snopček ... sepsaný z Pjsma Swatého a Včitelůw Cýrkewnjch; Djl Prwnj. Práce a Nákřadem Kněze Blažege Borowského z Borowna/ ... Wytisštěný w Hradcy Králowé w Impresy Kleinwechterowé (1616). 8°. A^s-a^s-A^s-P^s [= CXXXVII] 11. Brno: UK (24.859); Martin: Matica sloven. (I D 10); Praha: MK (35 E 8 přív.), Strah. knih. (BS IX 35 neúpl.), UK (54 F 30) (54 G 84 přív.), Husova fakulta (I T 39 neúpl.) Svenda, díl V, str. 203; Jungmann IV, 1692 b); Zibrť IV, 3246; Knihopis č. 1226
12. HRABAEUS, Jakub: Kázanj Pohřebnj: Nad Tělem mrtwým w Pánu odpočwagjčjm: VRozeného Pana Jana Czienwice z Libjna/ Měsstěnjna Města Hradce Králowé ... Kterýž Léta Páně 1616. dne Měsýce Rýjgna 28. ... pobožně ... vniřel/ potom w Auterý, ... w Kosteie Sr Jakuba na Lauce gest pochowán. Včieně od K: Jakuba Hrabea Dobrssinského/ Děkana w Hradcy nad Labem ... (Wytisštěné w Hradcy nad Labem w Impresy Martina Kleinwechtera). [1616]. 4°. A⁴-B⁴ [= VIII] 11. Praha: MK (49 C 15 přív. 55) Jungmann IV, 1717 a); Zibrť IV, 3257; Knihopis č. 3196
13. HRABAEUS, Jakub: Θανωτοπορομνητηρια ad ... Iacobum Hrabaeum Dobrssinum, ecclesiae Reginae Hradecensis archidecanum ... ob praematurum obitum filiorum, Iohannis quadrimi et Veneceslai bimi, quorum uterque ... octo mense Augusto anni 1616 decessit, ... cusa officii ergo ab amicis Sutiensisibus ... Hradecii cis Albim typis M. K. [= Martini Kleinwechteri] [1616]. 4°. A⁴-B⁴ [= VIII] 11. Praha: MK (49 C 15 přív. 53) Zibrť IV, 3255; Rukověť II, str. 354 stavi pod Hrabaeus.
14. Hymen ordinis boni et honoris ergo ab amicis dicatus hymenaeo reverendi ... viri d. Ioannis Matthiae Nosylavini, verbi divini apud Petroviensis praecanis ... cum ... vidua Dorothea, ab obitu ... viri d. Danielis Ioannidae Guttebergeni, ... relicta secundum sponsa, anno 1616 die 14. Februar ... celebravit. Reginae Hradecii cis Albim typis Martini Kleinwechteri anno Christi 1616. 8°. [VIII] 11. Praha: MK (59 F 23 přív. 10 poškoz.) Zink, V. aukce 1926, č. 100; Rukověť III, str. 292
15. MIZIUS z Freiberku, Vojtěch: Vojt. Mizia z Freiberku s pranostikau hvězdáfskau Kalendář hospodářský a kancelářský k l. p. 1616. v impr. Mart. Kleinwechtra. /1616?/ 4°. 32 11. Jungmann IV, 784; Zibrť IV, 3243; Knihopis-dodatky: nezjištěn žádný výtisk.
16. Modlitby některé nábožné z základů písem sv. a žalmů. V Hradci 1616. 12°. Jungmann IV, 1989; Knihopis neuvádí.
17. NONNIUS, Pavel: Pamět Pohřebnj/ Pobožné a poetiwé Matrony Panj Doroty Spátowj/ Manželky ... Pana Jakuba Spátý/ ... Purkrabjho Panstwj Náchodského a Rysmburského/ Měsstěnjna w Městě Náchodě: Kteráž ... Léta 1615. desátého dne Listopádu/ ... žiwot swůg dokonala/ a 12. dne téhož Měsýce/ ... w ... Městě Náchodě, ... gest pochowána/ ... Včieně od Kněze Pawla Nounia Hefmanno-Městeckého/ Služebnjka Cýrkwe w Městě Náchodě. Léta Páně: ... [chronogram] [= 1616]. (Reginae Hradecij cis Albim Ex Officina Typographica Martini Kleinwechteri.) [1616]. 4°. A⁴-C⁴-D⁴ [= XIII] 11. Praha: MK (49 C 15 přív. 48), Strah. knih. (FK I 30 přív. neúpl.) Jungmann IV, 1715; Zibrť IV, 3116; Knihopis č. 6198
18. PĚŠÍN, Cyprián: Adolescens resuscitatus. To gest: Dwoge Kázanj Pohřebnj/ o Wzkřjssenj Mládence w Naim. Včieně w Neděli ssestnáctau po Swatě Trojicy [= 11. září]: Při Pohřbu ... Rytjře/ Pana Jana Chotochowského z Nebowid ... Od Kněze Cypriána Pessina Zateckého/ Služebnjka Cýrkewnjho na Hor: Kutn: w Námětj. (W Městě Králowé Hradcy nad Labem a Orlicy: Wytisštěné w Impresy Martina Kleinwechtera). Léta Páně: MDCXVI [= 1616]. 8°. A⁸-E⁸-F⁸ [= XLIII] 11. Praha: MK (27 E 67), UK (54 D 83) Jungmann IV, 1718; Zibrť IV, 3258; Knihopis č. 7016 (reprodukuje na obr. č. 215 signet M. Kleinwechtera); Chyba, str. 97, pozn. 211.
19. PĚŠÍN, Cyprián: Privilegia pie defunctorum. To gest: Wýklad a wysvětlenj Słow Maudrého Saslomauna/ z Knjly geho Kazatel, z kapitoly Třetj: ... Včieně w Kosteie Solopisském/ nad mrtwým Tělem Vrozené Panj Johanny Mysskowe/ rozené Dobřenské z Dobřenic. Od Kněze Cypriána Pessina Zateckého ... Léta Páně MDCXVI. [= 1616] (W Hradcy Králowé nad Labem: Wytisštěné w Impresy Martina Kleinwechtera.) [1616]. 8°. A⁸-D⁸-E⁸ [= XXXVI] 11. Bratislava: ÚK SAV. (Ev. cirk. knih. V, teol. 3254 přív.); Martin: Matica slovenská (I D 10 přív.) Jungmann IV, 1529 d); Knihopis č. 7025
20. Pláž Otcůw Swatých/ Aneb Kniha Bohomyslná ... na pět Kněh rozdělená/ gest o žalostiwém kwjlenj ... Otcůw Swatých w Temnostech/ před Pjrsstjm Syna Božjho Krysta Pána na tento Swět w Těle. Wytisštěn w Králowé Hradcy nad Labem/ Léta M.DC.XVI. [= 1616] (... w Martina Kleinwechtera). [1616]. 8°. A⁸-R⁸ [= CXXXVI] 11. Praha: MK (27 G 3 neúpl.) Jungmann IV, 1922 s mylným leto počtem 1613; Knihopis č. 3997
21. ROCHOTIUS, Andreas: Ad illustrem iuxta ac litteratissimum ... dominum D. Carolum seniorem ... à Zierotina, ... Xenia calend. Januar. Anni CIO IO C XVII. [= 1. ledna 1617] ... M. Andreas Rochotius à Rochiczperga, P. Caes: nec non Not: publ.: ... civis Chrud: (Reginae Hradecij cis Albim Excudebat Martinus Kleinwechter.) [1616]. 4°. A⁴ [= IV] 11. Praha: Strah. knih. (AA XIV 25 přív. 60); Wrocław: BU (404 přív. 50 [= 567.556] Rukověť (nepubl. část); Bartsch, pag. 131 (uvádí: 1616 Decemb.[er]).
22. Sacro hymenaeo ... dn. Nicolai Fabri Oppoczeni, primatis Trzebechovien-sium ... secundum sponsi et ... virginis Evae Hampessiae Belezecenae, sponsae, 13. Septemb. anno 1616 celebrato amici acciebant. Hradecii cis Albim typis Martini Kleinwechteri. [1616]. 4°. [IV] 11. Praha: UK (52 C 25 přív. 30) Rukověť II, str. 119

23. SVĚCHIN, Gabriel: Exequiae... Hedvigis à Zedlitz... Dn. Adami Zylvarii de Silberstein & Pilnikow... coniugis... ex hoc... mortali statu ad coelestem immortalitatis gloriam... 10. Maii Anni 1616... evocatae Et VVileziij, in templo 28. Junij Anni ejusdem sepultae... (Typis Hradecii cis Albim) [M. Kleinwechter, 1616]. 4° [IV] 11.
Praha: MK (49 C 15 přiv. 49)
Zlbrt IV, 3248
24. Threnus in praematurum, sed beatum obitum... puellorum Ioannis et Venceslai, filiorum... Iacobi Hrabaci Dobrssini, archideceni Hradecensis... Quorum uterque Hradecii anno 1616... hic quidem 14., ille vero 21. Aug. violentia... dysenteriae vitam cum morte commutavit. Scriptus... ab amicis et schola Hradecensis... (Hradecii cis Albim Typis Martini Kleinwechteri.) [1616]. 4°. A⁴-C⁴ [= XII] 11.
Praha: MK (49 C 14), (49 C 15 přiv. 52), (57 B 41 přiv. 23)
Švenda, díl V, str. 203; Zlbrt IV, 3254; Rukověť II, str. 354
25. VERES, Melichar: Památka Poslednj Služby/ To gest: KAZanj a Swědectvj při Pohřbu... Ctné.../ Pani Kateřiny/ Manželky... Pana Wácslawa Topinky/ Senatora a Primasa... Oboe Měst: Chocně/ ec. Kteráž... poslednjho dne Měsye Ledna... dokonala/ a... na zegřij... gest pochována: Léta Páně: M.DC.XVI. [=1616]. Činěné Od Kněze Melichara Weresse z Selec/ Spráwce Cýrkewn: w Měst: Chocni/ A vytyisťěné w Králově Hradcy/ w Impressy Martina Kleinwechteri. [1616]. 4°. A³ [= III] 11. zachov.
Budapest: Orsz. Széchenyi knih. (RMK III 1173 neúpl.); Praha: (Knihopis mikrofilm č. 45 m – neúpl.)
Rizner VI, 121; Szabó III, 1, č. 1173; Knihopis č. 16.496
- 1617 : 26. ALECTORIUS (Alector, Viti), Samuel: Generosae equitum trigae dnn. Petro, Ioanni-Georgio, Bohuslao Czížovský de Czížova,... dnn. ditionis Bateloviensis, Raczoviensis etc. ... orationem hanc pro secundo in philosophia gradu assequendo 12. Calendas Maias anno 1617 in Athaenis Bohemorum recitatum... dicat... M. Samuel Alectorius Batelovinus... Hradecii cis Albim in officina typographica Martini Kleinwechteri 1617. 4°. A⁴-B⁴ [= VIII] 11.
Praha: Strah. knih. (FK IV 28 přiv. 35)
Truhlář-Hrdina, str. 29, Rukověť I, str. 73
27. BOROVSÝ z BOROVSNA, Blažej: Dewatené Kázanj o Swatém Pokánj z Pijisma Swatého a Věitelůw Cýrkewnich sepsané/ a věiněné w Kosteletě Města Hranic.../ Léta MDCIII [= 1603]. Prácy a Nákladem Od Kněze Blažeye Borovského z Borowna/ Spráwce Cýrkewnjho (znynj:) w Holohlawech... Wtyisťěné w Hradcy nad Labem/ w Impressy Martina Kleinwechteri. [1617?] 8°. [A]³-a⁴-B⁴-H⁴-I⁴ [= LXXV] 11.
Praha: MK (35 E 8); B. Štiavnica: Knih. evang. lyc. (Th. 681)
Jungmann IV, 1617; Zlbrt IV, 3187; Knihopis č. 1223 (uvádí, že vydání tisku z r. 1603, kdy byla kázání proslovena, nevyplývá z tisku z r. 1617).
28. BOROVSÝ z B., Blažej: Hypomnema epistolarum quae diebus dominicis ab Adventu usq. ad festum Sacrosanctae Trinitatis... explicari solent. Pars prima. To gest: Weyklad Ržej Epistolnjch Nedělnjch/... Djl Prwnj... (W Králově Hradcy nad Labem a Orlicy: Wtyisťěné gest.../ w Impressy Martina Kleinwechteri Pilnikowského/ Léta 1617.) 4°. [XXVIII]-215-[I] str. /Díl 2/: Hypomnema epistolarum,... Pars Secunda. To gest: Weyklad Djl Druhý. ... 4°. [XI]-199-[I] str.
Brno: UK (1036); Hradec Kr.: M (2443); Praha: MK (35 D 1), UK (54 F 30); Val. Meziříčí: M
Jungmann IV, 1541; Zlbrt IV, 3434; Knihopis č. 1222; Chyba, str. 97, pozn. 211
29. Clarissimi viri D. Simonis Sstyka... & Annaemariae Plessownae, ... 7. Novemb. ... 1617 celebrand. ... Evlogemata. Hradecii cis Albim Typis Martini Kleinwechteri. [1617] 4°. A⁴ [= IV] 11.
Bartsch, pag. 136
Praha: MK (59 D 25)
30. KNÍNSKÝ, Jan: Historia de admiranda nativitate filii Dei, breviter heroico carmine depicta. Reverendis... viris de ecclesia et republ. tum Altae Myt., tum Pardubicensi vere meritis, ... dd. amicis et patronis... oblata 24. Decembris... 1617. a Ioanne Kninsky Lunae, rectore scholae ibidem. [Reg. Hradecij] Typis Martini Kleinwechteri. [1617]. 4°. [VI] 11.
Praha: MK (57 B 41 přiv. 14)
Rukověť III, str. 47
31. Lacrymae, quas in obitum immaturum speciosi adolescentis Ioannis, filii... Ioannis Henioci Reg. Hradeceni, civis et caudicis inclytae reipublicae Kutenbergensis... qui 27. Iunii anno 1617 vitam cum morte placide commutavit, fuderunt parentes, amici, ... et condiscipuli luctus testandi causa. Reginae Hradecii cis Albim typis Martini Kleinwechteri. [1617]. 4°. A⁴-B⁴-C⁴ [= X] 11.
Praha: MK (57 B 41 přiv. 22)
Rukověť II, str. 290
32. Memoriae honestiss[im]ae... feminae Annae, quondam Matthaei Miesteceni, ... et Marthae Miestecenae, iam Hubeciae, filiae, ... in aeternam patriam anno MDCXVII. [= 1617] 9. Aprilis evocatae et 10. eiusdem mensis... sepultae, monumentum a M. Ioanne Hubecio a Lybaeo Monte et amicis... positum. [Hradec Kr. ? M. Kleinwechter ?] [1617]. 4°. [IV] 11.
Praha: MK (49 C 15 přiv. 56), Strah. knih. (FK V 3 přiv. 39)
Švenda, díl V, str. 211; Rukověť II, str. 362
33. Memoriae... studiosi iuvenis Johannis Czynovvsky Zatecezeni, ... dn. Johannis Czynowsky, civis et senatoris Zatecizii... filii, ... Hradecium literarium gratia missi, ibidem in medio studiorum cursu, ... morte, die 24. Decembr. ... anno Christi MDCXVII. [= 1617] actatis XVI. [= 16]... ex hac in coelestam scholam translati P. P. [Hradec, M. Kleinwechter] [1617]. 4°. [IV] 11.
Praha: MK (49 C 15 přiv. 59), UK (52 C 14 přiv. 36)
Švenda, díl V, str. 214; Zlbrt IV, 3476; Rukověť II, str. 24
34. Nuptiis... Domini M. Matthiae Prlicij Chlumeceni, verbi dei ministri...

- Marssoviici, ... et virginis Lidmillae, ab obitu ... viri, Dn. Georgi Aletophili, ... relictae filiae unicae, ... Kuttembergae 21 IXbris An. 1617 [= 21. 11. 1617] feliciter celebratis, ... (Hradecii Typis Martinis Kleinwechteri.) [1617] 8°. A⁸ [= VIII] 11.
Praha: UK (52 C 7 přív. 8)
Bartsch, pag. 135; Truhlář–Hrdina, str. 46
35. Nuptis virtutis encomio ornatis: iuvenis Venceslai Moravecii Gitezinensis, sponsi, et ... virginis Magdalенаe Skrbonidae, ab obitu ... viri dn. Adami Skrb, civis olim Gitezinensis, relictae filiae, sponsae, 24. octob. anni 1617 celebratis, ab amicis scriptum ... Hradecii, cis Albim typis Martini Kleinwechteri. [1617]. 4°. A⁴ [= IV] 11.
Praha: MK (57 B 41 přív. 7)
Rukověť III, str. 377
36. OECONOMUS, Jiří: Wysvětlenj Zialmu Stého dwadcatého osmého. Věiněné pro ... Památku Ržádného k Stavu Manželskému potvrzenj/... Pana Ssimona Sstiky/... Weybětjho ... Grosse a Vngeltu w ... Chrudimj; s ... Pannau Annau Marygj Plesownau/ ... Doerkau ... Rytjře Pana Wácslawia Plesa Heřmanského z Slaupna ... Od Kněze Giřjka Oeconoma, Služebnjka Slova Božjho w Chrudimj. Léta Páně: 1617. VII. Novembris [= 7. listopadu]. (Wytisštěné w Hradcy nad Labem/ w Impressy Martina Kleinwechteri.) 4°. [1617] A⁴-B⁴-C² [= X] 11.
Praha: Strah. knih. (AA XIV 10 přív.)
Bartsch, pag. 136; Knihopis č. 6559
37. THERMENUS ze Zhoře, Daniel: Oratiunculae duae: Una, ... Per ... D. M. Nicolaum Albertum à Kamenek, in ... academiá Pragensi, sacrae linguae professorem publicum die X. Martij, Anno MDCXVI [= 10. 3. 1616]. Altera, ... Per ... D. Daniele Basilium de Deutschenbergk, ... ibidem matheseos professorem die XX. April. Anno MDCXVII [= 10. 4. 1617], in philosophiá laurea consequenda: habitae ... per Daniele Thermenum à Zhorze Zatecenum. (Hradecii cis Albim, in Officiná Typographica Martini Kleinwechteri.) [1617]. 4°. A⁴-B⁴-C² [= X] 11.
Praha: MK (57 D 8)
Bartsch, pag. 135
38. Vir quá virtutem quá natales clarissimus d. Venceslaus Francz a Liblicz, civis consularis ... 25. Martii ... rebus humanis exemptus, 27. /3/ 1617 funeratus, memoriae sacello inscribitur ab amicis et clientibus ... Hradecii cis Albim exudebat Martinus Kleinwechter. [1617]. 4°. [VIII] 11.
Praha: UK (52 C 7 přív. 16)
Bartsch, pag. 135; Rukověť II, str. 162 (uvádí nesprávně jako nezvěstné).
- 1618 : 39. BUDECIUS z Falkemberka, Theodor Tadeáš: Παράνευσις ad studiosum theologiae de norma Scripturam sacram affectuose legendi ac scrutandi, ad 12. Aprilis anni Christi 1618 loco Viridis diei in debita observantiae ac gratitudinis argumentum missa et dicata a Theodoro Thaddaeco Budeccio a Lechino et Falkmberga Hussiceno, dominorum Hamsarum de Zabiedovicz
- Morassiczii paedagogo. Reginae Hradecii cis Albim typis Martini Kleinwechteri. [1618]. 4°. A⁴-B² [= VI] 11.
Praha: MK (57 B 41 přív. 13)
Rukověť I, str. 236
40. Aurea Salutis Catena. totiž: Zlatý Spasenj Lidského Ržetěz: W němž wssecky přjčiny téhož Spasenj se wysvětluj/. ... (Wytisštěn w ... Hradcy nad Labem/ w Impressy Kleinwechterowé.) (1618). 8°. A⁸-O⁸-P⁴ [= CXVIII] 11.
Vys. Mýto: M; Praha: Strah. knih. (EN IV 41), UK (54 K 8706)
Jungmann IV, 1916; Bartsch, pag. 140: (... , übersetzt von Johann Arnold Lehnský(!) 1618. Sept. 8. Luciae ...); Knihopis č. 1473; Chyba, str. 94, pozn. 145.
41. CROCIN, Matěj: Ars bene, beateque moriendi. Kázanj o dobrém skrze časnu Smrt Wykročenj, v [Králové] Hradcy nad Labem [v impresi Martina Kleinwechteri] 1618. 8°.
Index, str. 128; Jungmann IV, 1649; Zibrť IV, 4481; Knihopis č. 1649 – nezjištěn žádný výtisk.
42. CROCIN, Matěj: SPIS O Wečeři Páně/ a častém, weřegném ... gj vřjwánj/ ... Věiněné od Kněze Matěge Crocina Chrudimského/ Krystowy Cyrkwe w Městě Rychnowě Služebnjka ... (Wytisštěn w Králové Hradcy nad Labem/ w Impressy Martina Kleinwechteri.) (1618). 8°. a⁴-A⁸-F⁸-G⁴ [= LVI] 11.
Praha: MK (37 E 14 přív.)
Jungmann IV, 1453 a; Knihopis č. 1654
43. HRABAEUS, Jakub: Kázanj nad mrtwým Tělem Poctiwého Mládence, Jana mladšjho Čzinowského z Města Žatče ... Syna ... Jana Staršjho Čzinowského/ Měsštěinina a Senátora Města Žatče ... Kterž Léta ... 1617: den Narozenj Páně/ žiwot swíg w Městě Hradcy ... dokonaj/ ... Věiněné ... Od Kn. Jakuba Hrabaea Dobrřinského ... Wytisštěn v Králové Hradcy nad Labem/ w Martina Kleinwechteri. Léta 1618. 4°. A⁴-B² [= VI] 11.
Praha: MK (49 C 15 přív. 58), UK (54 D 25 přív. 19)
Švenda, díl V, str. 214; Jungmann IV, 1717b); Zibrť IV, 3476; Knihopis č. 3197
44. KONEČNÝ, Matouš: Kazatel Domownj: To gest: Naučenj potřebné/ gakby Hospodářowé w Domjch ... swých, spolu s domáčjmi swými, ... sebe k dobrému Słowem Božjím naponjnatj, ... měli. Sepšno ... w nowě Od K. M. Konečného. a Wytisštěno w Králové Hradcy nad Labem/ w Impressy Martina Kleinwechteri. Léta Páně: 1618. 4°. [XXVIII]-415-[XII] str.
Brno: UK (25.698, 2 výt.); Hradec Kr.: M (2447); Praha: Hus. fak. (I T 138), KHD (I M 383 neúpl.), (I M 384), (I M 213 neúpl.), (I M 147 neúpl.), (I M 369 neúpl.), MK (35 D 3), Strah. knih. (BU II 123 neúpl.), UK (54 F 37) – uvedena jen část signatur.
Jungmann IV, 1564; Zibrť IV, 4464; Szabó III 1, č. 1221; Knihopis č. 4278; Chyba, str. 97, pozn. 211
45. KROPILIUS, Fridrich: Speculum crudelis ... passionis ... Jesu Christi

- ...elegis depictum atque... M. Iohanni Sixti a Lerchenfels, m. P. e. nec non collegiatae Visegradensis, Veteroboleslavi: et Budissinen. ecclesiarum canonico etc., praeposito Litomierziensi... nec non... Matthaeo Appiano a Milleso, decano Pardubicensi et totius districtus Chrudimensis, Theseo vinculo copulatis, observantiae ergo dictatum... a Friderico Croppilo... Reginae Hradecii ad Albim typis Martini Kleinwechteri anno 1618. [VI] 11.
Kórník: B. Polskiej akademii nauk (126.925)
Rukověť III, str. 93
46. Nuptiis secundis circumspecti... viri, dn. Nicolai Ieremiae Trzebechovini etc., in arce Oppoczni quaeoris... et... virginis Elizabethae, ... dn. Iohannis Trzebsky, ... filiae, ... Oppocznae... celebratis 29. Maii, carmina sacra... scripta ab amicis anno 1618. ... Reginae Hradecii typis Martini Kleinwechteri. [1618]. 4°. A⁴-B⁴ [= VIII] 11.
Praha: MK (57 B 41 přiv. 8)
Rukověť II, str. 436
47. VADAS z Karlova, Jindřich: Oratio de aequali in rebus publicis praemiorum & poenarum distributione. Quam... in... Academiá Pragensi pro primo in philosophiá gradu, 22. Martij horá matutina 8. Anno... 1618. publicé habuit; Henricus Wadassius à Karlova, R. Hradecenus... (Reginae Hradecii cis Albim, Typis Martini Kleinwechteri.) [1618] 4°. A⁴-B³ [= VII] 11.
Praha: Strah. knih. (FK IV 28 přiv. 33)
Bartsch, pag. 140; Truhlář-Hrdina, str. 222, č. 395; Rukověť (nepubl. část)
48. VRBENSKÝ, Viktorin: Bibl Swatě Knihy Starého y Nowého Zákona Kanonyzované w sobě obsahující, ... sprostě... Rozebránj. Od M. Wiktorýna Wrbenského/ Služebnjka Ewangeliúm... w Městě Brodě Německém. Léta Páně... [chronogram = 1618] Wytisštěné w Hradcy nad Labem/ w Impressy Martina Kleinwechteri. [1618]. 6°. [= 2°]. [X] - 438- [II] str.
Bratislava: UK (XIX C 1573). (L C 11); Brno: UK (36.254 nevěst.). St. A (XIV c 47); Olomouc: UK (II 32.372); Praha: MK (37 A 1), Strah. knih. (BE VI 29), (BA V 14 neúpl.), UK (Lobk. knih. 13.765), (54 C 4), (54 D 7256 neúpl.) aj. [uvedena jen část signatur].
Dobrovský, str. 64; Zibrť IV, 4471; Bartsch, pag. 139 („3. Jun. 1618“); Jungmann IV. 1161 mylně spojuje s chybným názvem jiného spisu Chiragogia sacrorum...; Jireček II, str. 337; Knihopis č. 16.683.
- 1619 : 49. BARTOLOMEUS, Jiřík: Kázanj krátké/ ku potěsenj a napomenutj pobožným Wogákům/ o přjčinách slusných Wálky/ též y řádu Wálečném/... Od K. Giříjka Barptolomea (!) Kuttnohorského/ Služebnjka Slova Božjho na Wysoky: w Neděli prwnj po Weliké-nocy/... Léta 1619 [= 2. 4. 1619]. (Wytisštěná w Králové Hradcy nad Labem/ w Impressy Martina Kleinwechteri.) [1619]. 8°. A⁸-B⁸-C⁴ [= XX] 11.
Praha: MK (40 G 7)
Jungmann IV, 1656 = IV. 734; Zibrť IV, 5559; Knihopis č. 977
50. CICHOREUS, Tobiáš: Prostý Výklad na Zalm osmdesátý třetj ssesterým 80
- rozjímánjm obsažený. Včiený Léta 1619. Od K. Tobiásse Cichorea Kralo Hradeckého/ Služebnjka Cýrkewnjho w Městě Poličce. W Hradcy nad Labem/ w Impressy Martina Kleinwechteri] 1619. 8°. A⁸-E⁸ [= XI] 11.
Žamberk: Katalog výstavy českobratrských památek 1933, č. 75, přiv. 2 (dnes neznámé); Praha: Strah. knih. (S XII c 50 přiv. 2)
Jungmann IV, 824; Knihopis č. 1557
51. Epithalamia pro nuptiis... M. Martini Aquilae Cheynovini, rectoris scholae Lytomislí di_gniss.,... et matronae Susannae Pilarzianae, ab obitu... Ioannis Pilarzii, olim civis et primatis Richnovii... viduae relictae, sponsae, celebratis 8. Octobris anno 1619, ab amicis conscripta... (Hradecii cis Albim typis Martini Kleinwechteri.) [1619]. 4°. A⁴-B⁴ [= VIII] 11.
Praha: UK (52 C 16 přiv. 50)
Truhlář-Hrdina, str. 47; Rukověť I, str. 93
52. In honorem nuptiarum viri... Christophori Bavari, philosophiae et medicinae doctoris, cum venusta virgine Susanna Czencvicis a Lybina Hradecii f. die 6. Februar. anno 1619 celebra[rum]: Hrade[ci] cis Albim typis Kleinwechterianis, [1619]
Praha: MK (V D 6 II, str. 158-163; Jan Jeník z Bratic: Pamětihodno; rukopis)
Truhlář-Hrdina, str. 484; Rukověť I, str. 175
53. KNOBELIUS, Václav: Knobelia Václava Časlavského, Far. Litického, Nativitatis Jesu Christi Salvatoris nostri assentio. Kázanj o předivném Narozenj Pána Gejšse Krysta, w Král. Hradcy [u M. Kleinwechteri] 1619. 8°.
Index 122; Jungmann IV, 1657; Knihopis č. 4.145 - neznámý žádný výtisk (udává mylně tiskáře Oněje Mizeru).
54. KROPILIUS, Fridrich: DeVs Vltae genVs DirIgat et beneDICat [= 1619], serenissimo... principi... Friderico, ... comiti Palatino Rheni, electo regi Bohemiae, ... humillimus cliens precatur Fridericus Kropilius, not: imper: publ: aD ParDVbICenses reDItVs IVnfor [= 1619]... (Hradecii cis Albim typis Martini Kleinwechteri.) 4°. A⁴ [= IV] 11.
Praha: UK (65 E 4252 přiv. 1); (Roudn. III Ib 26 def.)
Rukověť III, str. 93
55. KROPILIUS, Fridrich: InstInCtV, DantVr gaVDIa tanta, Del [= 1619]. CVnae fVtVrl regnl DoMInI [= 1619]; serenissimi Friderici, ... regis Bohemiae... filioh, ... DeXtro aVspICIo a Deo regnl DonatI [= 1619]... elegis numeralibus exornatae... ab... cliente Friderico Kropilio, not. imp. publ. ... (Praelo Regio-Gratzeno.) [M. Kleinwechter, 1619]. 4°. A⁴ [= IV] 11.
Praha: MK (42 C 297)
Rukověť III, str. 94
56. KROPILIUS, Fridrich: PrInCiplo, MeDio, fInI paX praesIt et InsIt [= 1619]. Serenissimo... principis... Friderici, eius nominis quinti, comitis Palatini Rheni, regis Bohemiae... ac coniugis suae... PragaM aDVentVs et. CoronatIonIs breVIs serIs [= 1619]... descripta... ab Friderico Kropilio, not: imper: publ: aD ParDVbICenses reDItVs IVnfore

- [= 1619]... (Hradecl cis Albim typis Martini Kleinwechteri.) [1619]. 4°. A⁴ [= IV] 11.
Praha: UK (65 E 4252)
Rukověť III, str. 93–94
57. MITIS, Augustin: Augustina Mítisa kázání o pověťř, kteréž l. 1619 na den sv. Jana Křtitele na mnoha místech bylo. V Hradci nad Labem u Mart. Kleinwech[tera] v 12°, 1619.
Jungmann IV, 1653; Zřbrt I, 995, IV, 5587; Knihopis č. 5621 – neznjštěn žádny výtisk.
58. Musae Neobydzoviensis novo honori sui Apollinis clariss. ...Thobiae Dworsky Reginae Hradeceni, civis apud Neobydzovienses consularis ac recens creati primatis, ...in felix...novi obeundi regiminis omen et auspicium...applaudunt et gratulantur sub rectore Ioanne Kninsky Lunaeo. ...Hradecii cis Albim typ. Martini Kleinwechteri. [1619]. 4°. [IV] 11.
Praha: Strah. knih. (FK V 12 přiv. 27)
Bartsch, pag. 147 (udává r. 1620); Rukověť II, str. 96
59. Novo Hymenaeo... Viri D. M. Danielis Spiraee Turnovini, scholae Hradecensium rectoris, ... sponsi: et...Matronae Iudithae Pfoffianae; ab obitu...Viri D. Christophori Pfoff, ...relictiae Viduae, sponsae 9. Aprilis Anno 1619...celebrato. Honoris ergo applaudebant, Patroni ac Amici, Fratres, Discipuli. (Reginae Hradecij, Typis Martini Kleinwechteri) [1619]. 4°. A⁴–B⁴ [= VIII] 11.
Praha: Strah. knih. (AA XIV 10 přiv. 60)
Knihopis č. 6488
60. O věčném předřizení božím... (Hradec Králové, M. Kleinwechter 1619)
Winter: Remeslnictvo, str. 315
61. OECONOMUS, Jiř: Dwoje TE DEUM LAUDAMUS, To gest: Pamětné poznamenání Chval Božských/ kteréž... na dokázanj vřpřjmé vděčnosti Bohu/ že nás novým Králem,... Panem Fridrychem Falokrabětem při Regnu... milostiwě obdařiti ráčil: konány byly v Městě Chrudimi. l. Prwnjho dne Měsyce (!) Zářj 2. Desátého dne Listopadu Léta tohoto 1619. Sepsané od K: Giřjka Oeconoma, téhož Města z Krage Děkana. ...M. J. Z. P. (Typis Hradecij cis Albim) [Martin Kleinwechter] [1619]. 4°. A⁴–G⁴–H⁴ (= XXX) 11.
London: British M. (T 2190/11).
Bartsch, pag. 143; Jungmann Přid. 19; Knihopis č. 6558; BMC vol. 174, sl. 547
62. PARTLICIUS z Špicberku, Simeon ml.: Tractatus Cometographicus. O dwaunowřých Hwězdách aneb Kometách/ které se spatřowali na konce Roku MDCXVIII. (= 1618/ Item/ o gegich a Zatměnjch Měsyce Aučincých/ které se powlekau až do Léta 1624. ...Sepsaný a wydaný od Magistra Simeona Partlicia, Mladšyho Třestského/... (Wytisštěn v Městě Hradce nad Labem/ w Impressy Martina Kleinwechteri). [1619]. 8°. A⁴–A⁸–N⁸–O⁷ [= CXV] 11.
Praha: MK (28 F 15). Strah. knih. (CS II 49 neúpl.; CS II 51)
Jungmann IV, 788; Knihopis č. 6892
63. STŘÍBRSKÝ, Jeroným: Střjbrského Jeronýma z Českyho Brodu, Far. v Lovčicých, Zrcadlo Stawu Ženskyho; v Hradce [Králové u M. Kleinwechteri] 1619. 8°.
Index, str. 256; Jungmann IV, 720; Jireček II, str. 250, č. 1; Zřbrt IV, 5565; Knihopis č. 15.771 a) – neznjštěn žádny výtisk.
64. THERMENUS, Václav Štěpán: Votum pium pro cal: Januarii [l. =leden] A. D. 1620...illustrissimo principi ac do[m]ino Fri[derico] V. comit. Palatino... regi Bohemiae, ...devotus cliens... Reginae Hradecij cis Albim, Typis Martini Kleinwechteri. [1619 nebo 1620]. [I] l. 389×309 mm.
Praha: MK (42 B 11 poškoz.)
65. Verzeichnüss der Artickel/ Welche von allen Dreyen Ständen des Marggrafthumbs Mähren/... in der Stadt Brünn/... den 7. Augusti/ in diesem 1619. Jahre/ sind delibirer (!) vnd beschlossen worden. Sampt einem kurtzen...Bericht. Von der Schlacht... zwischen dem Graffen von Tampier /vnnnd der Mährischer Landschafft Kriegesvolck/ den 5. Tag dess Monats Augusti/ dieses 1619. Jahres geschehen: ...Erstlich Gedruckt zu Königgrätz/ durch Martin Kleinwächter. Im Jahr/1619. 4°. [IV] 11.
Praha: UK (H 1228 přiv. t)
66. Verzeichnüss der Artickel/ Welche von allen Dreyen Ständen des Marggrafthumbs Mähren/... in der Stadt Brinn(!)... den 7. Augusti... beschlossen worden. Sampt einem kurtzen...Bericht: Von der Schlacht/... zwischen dem Graffen von Tampier vnnnd der Mährischen Landschafft Krieges Volck/ den 5. Tag des Monats Augusti/... 1619. Jahres... Gedruckt zu Königgrätz/ durch Martin Kleinwächter. [1619] 6°. A⁸ [= VI] 11.
Praha: MK (41 C 19), Strah. knih. (BC VI 126 přiv. e)
Zřbrt V, 5005
- 1620 : 67. CROCIN, Matěj: Wýklad Modlitby Páně: Kdež se neyprwé weřegně o prawých křesťanských Modlitbách a Modlitebnicých Naučenj dáwá: ...Včinný od Kněze Matěge Crocina Chrudimského/... (Wytisštěn w Králové Hradce nad Labem/ w Impressy Martina Kleinwechteri). [1620]. 8°. A⁸–G⁸ [= LVI] 11.
Praha: MK (37 E 14 přiv.), UK (54 K 8685)
Jungmann IV, 1545; Zřbrt IV, 5837; Knihopis č. 1655; Chyba, str. 94, pozn. 147
68. FRÝŠTADSKÝ, Onřej: Pravidlo konšelské v daru nového léta 1620 prezentované pánům města Jaroměře radním skrze rytíře Jindřicha Otta z Losu, králové české měst věnných podkomořho, Andreas Fryštský, primas města Jaroměře, daruje. V Hradci nad Labem u M. Kleinwechtra (1620).
Praha: MK (16 D 5 přiv. 1)
Jungmann IV, 953; Knihopis č. 2624 – neznjštěn žádny výtisk.

82

Odkaz na digitalizované tisky Martina Kleinwechteri

Dostupné online in:

<https://aleph.nkp.cz/F/LQCA Y84FISYJEDVY3EJ5X4FRI8HUEI8KGFSCS>

[YXQJ499XR V13R-01329?func=find-](https://aleph.nkp.cz/F/LQCA Y84FISYJEDVY3EJ5X4FRI8HUEI8KGFSCS)

[b&find_code=WRD&x=28&y=9&request=Martin+Kleinwechter&filter_co](https://aleph.nkp.cz/F/LQCA Y84FISYJEDVY3EJ5X4FRI8HUEI8KGFSCS)

[de_1=WTP&filter_request_1=&filter_code_2=WLN&adjacent=N](https://aleph.nkp.cz/F/LQCA Y84FISYJEDVY3EJ5X4FRI8HUEI8KGFSCS)

[24.7.2019]